FOLKLOR

Serpêhatiyên kurda

TÎRÊJ

Tîrêj Serpêhatîyên Kurda

-Çapa yekê 1000

3.1992 -Şam

-Ji weşanên kovara Zanîn-1-

Sûrîya - Qamişlî

-Wêneyên hundir:

Hunermend Birhan EBDÎ

K.L. 2264.(2)

Serpêhatiyên kurda

FOLKLOR

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

Serpêhatiyên kurda

TÎRÊJ

sala - 1992

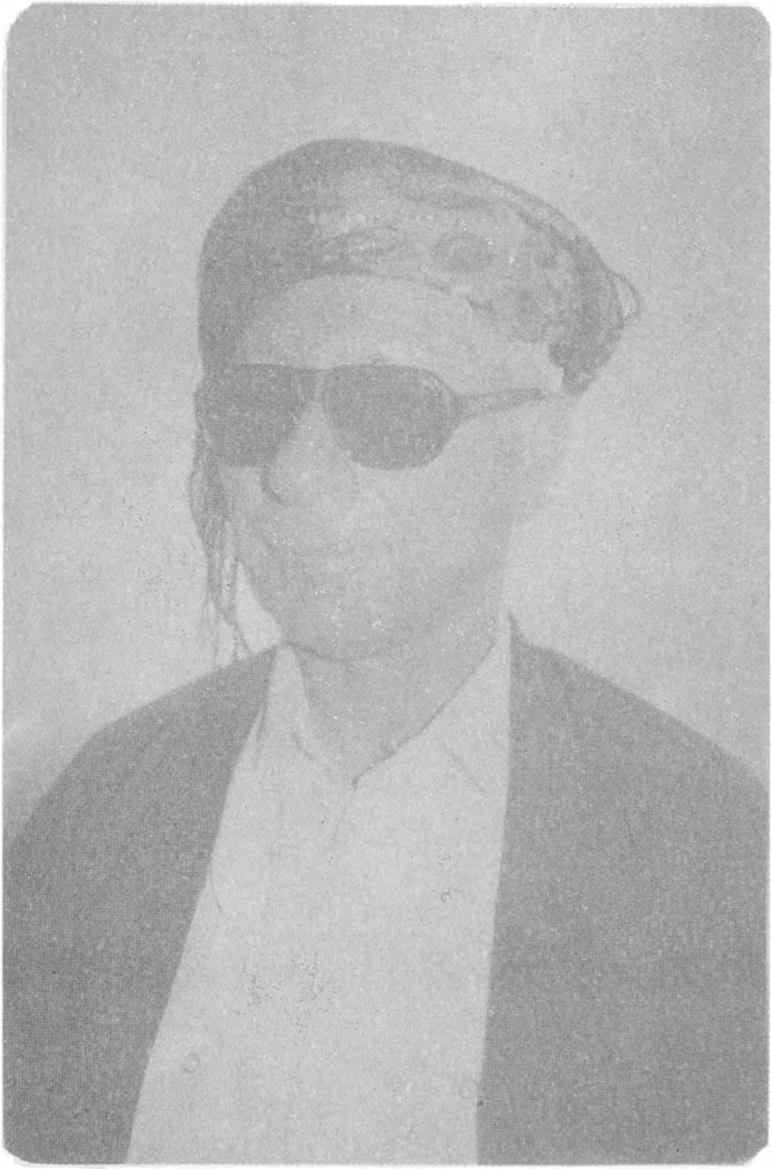

PÊŞGOTIN

Gelê Kurd xwedî dîrokek pir dirêj û kevne.Wî, di avabûna şehirvanî(bajêrîtî حضارة)ya Rojhilata navîn û bi taybetî avabûna şehirvanîya(Mîzobotamya بلاد الرافدين) rolek pir giring leyîstîye.Lê mixabin ku, îro gelê Kurd ji alî dewletên sitemkaran ve hatîye parkirin û hemû dewlemendîyên (gencîneyên) gelê kurd, sererd,binerd,wêje,folklor,...û herwekî wan, ji alî dewletên sitemkaran ve têne dizîn, û gelê Kurd bi xwe jî bindest û xizan mayîye .

Digel wilo jî, em dibînin ku torevan û nivîskarên me Kurda, pêşiya vê rewşa dijwar rawestî nemane, û dest bi danhev û nivîsandina tiştên mayîn kirine, û bi taybetî danheva folklorê bi hemî şaẍên wê ve .

FOLKLORLOCYA :

Ev dahênana berdewamî di jîyana me de a rojane, ew bi xwe naveroka zanîna"Folklor"e , ew zanîna ku bi navê "Hinerê Gel" û "Hunerên Gelêrî" hatiye nasîn û navdar. Lê navê folklor ê zanyarî"Pêmayên Gel"e .

Ev gotina han cara yekemîn zanyarê Ingilîzî (Sêrcon Wilyam TOMZ)- (1803-1885) pêkanîye .

Şerovekirina vê gotinê"Folk-Lor" ango "Penda Gel" e .

-Şaẍên Folklorlocya :

Herwekî em dizanin, Folklorlocya;ewe warê ku mirov bi hemî dahênanên wî dide xwendin , weke; zanebûn û pendên wî, ên ku herroj dijîyana wî de tê berçav kirin û çawa ew tiştên çêbûyî mirov ji mirov digre, piştre nifş ji nifşan digre û bi vî rengî bi sedên sala tê gotin,bê ku navê xwedîyê gotinan ên pêşî nasbikin, ji ber ku dibe pêmayên miletekî...

Ew gotin n em çêla wan dikin, ew bixwe çîrokin- stranin- destanin- serhatînin-pendin - lavijin- hinerin-........h.d

Û ji ber ku pertûka di nav destên me de,şaẍek ji Folklorlocya ye, emê şerovekirinekê biçûk bidin(SERPÊHATÎ).

-Serhatî = Serpêhatî = Çîroka rastî :

Çi kar biserê yekî bê,yan bibîne û ji bo xwe bike pend(e'bret),da ku careka din nekeve wê tengayîyê, yan xwe jê biparêze û dûrke,ev kar jêre dibêjin Serpêhatî ango (çîroka rastî),ev çîroka li demekî û deverekê çêbûye, wek; Serhatîyên..Bedir-Xan beg, Elî Remo, Îbo beg, Şêx Seîd,.......h.d

-Cihê serhatî di Folklorlocya de bi gelemperî û di folklorlocya Kurdî de bi taybetî, cihekî pir mezin û fireh digre, û dibe hevalbend bi

gelek rûpelên dîroka re. Seba vê yekê em karin bêjin;ku Seydayê Tîrêj bi vê danheva xwe roleke baş leystiye, û tiştekî hêja kiriye .Û em karin careke dî jî bêjin; seydayê Tîrêj daye ser şopa çend kesên hêja ên berî wî, mîna: Mîr Celadet - Cegerxwîn - Haçîyê Cindî- Ereb Şemo- Pîremerd - Sadiq Beha-dîn,..... h.d, Van kesan xwe bi dan hev û berhevkirina zargotina Kurdî mijûlkirine, da ku karibin zimanê bav û bapîra ji windabûn û dizîyê biparêzin .

Bêguman van kesan bi karên xweyî wêjeyî,zimanê Kurdî parastin û pêşvebirin, û gerek em van kesan ji xwere bikin çira û liser şopa wan biçin, da ku em karibin zimanê xwe pêşdetir bibin û cihekî wêyî mezin di nav zimanên cîhanê de çêkin .

-Seydayê Tîrêj û komkirina Serhatiyan:

Tîrêj, wekû em tev wî nasdikin hozanê milletê Kurdê Sûrî ye-ên kilasîk-,piştî rehmetî Cegerxwîn . Berhemên Tîrêj ên di nav destên xwendevanan de,du dîwanin:I -Dîwana 1ê XELAT.
II-Dîwana 2an ZOZAN .

Komkirina serpêhatiyan,tiştekî giringe û kare kînetewîye, divê tucar sistî nekeve vî karî.

Seyda-Tîrêj-jî nemerdî nekirye di danheva ser pêhatiyan û serdanên xwe digel şevbihêrkan de

vala nebirye, çi tiştên ku dibhîstin dinîvîsand û komdikir, ta ku hejmarên serpêhatiyan gihan (45)serpêhatîyan .

Şanikeke biçûk heye: dibe ku Seyda ji bîrkirye, gelek bûyer di van serpêhatiyan de hene,dem û deverên wan di dîroka(Tarîx) gelê Kurd de belûne, lê mixabin Seyda xwe newestandiye û tu dem û dever nîşan nekirye.

Û tiştekî dî heye; her û wer,dema me ji Seyda dipirsî ka te ev serhatî ji devê kî girtine,digot: min ji civatan girtine, bê ku navê kesekî bêje. Û herwekî, hûnê di xwendina van serpêhatiyan de bibînin,ku zimanê pê hatiye gotin,zimanekî devkîye, mîna van çend gotinên jêrîn:
-Mi = min, -Dibê = dibêjin, -Wa =wan, -Dî=dît, ...h.d , û ev şanik herdem me ji seyda re digot; zimanê nivîsandinê ne wek zimanê devkîye , lê seyda ji a xwe danediket û digo: wilo bihêlin.
-Folklor armencek ji armencên kovara Zanîn ne :

Dema ku Seyda gote me; karekî wilo heye,ka çi qasî hûnê karibin alîkariyê bi min re bikin ?.

Wê çaxê pir kêfa me hat, ji ber me di nav xwe de got..Vayê zû bi zû armencên kovara me pêktên, ji ber ku me, di hejmara yêkê de ji Zanîn gotibû;parastina zargotina(Folklora)Kurdî û nivîsandina wê yek ji armencên kovarê ye .

-Karê ku me ji vê pertûkê re kirye eve:

Seyda pertûka xwe bi tîpên Erebî danîbû(nivîs andibû). Me guhertin tîpên Latînî,dûvre me li gor karîna xwe û bi derhênaneke sivik amedekir ,piştî ku hevalê me hunermend:(Birahn EBDÎ) çend wêne ji mere sazkirin,paşê me çapkir....

Ji ber van tiştan tevan me ser qaba pertûkê danîye;(ji weşanên kovara Zanîn) .

Dawî: hêvîya me heye, ku gelê Kurd sûdeyekê ji vê pertûkê bibîne, û ev karê meyî biçûk bibe serboreke baş ji bona çapkirina pertûkin din .

Ebdul-baqî HUSEYNÎ
(Kovara Zanîn)

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

1 cihê bav û bapîra

Zirrekan, topraxeke firehe di navbera parêz geha(Hisîça) û bajarê (Serê kanîyê) deye. Sê çem av têre derbas dibin.

Berê ew toprax havîngeha êl û koçerê Zirrekan bû. Ji ber ku ew toprax hê bi navê e'şîra Zirrekan tête gotin, û çiyayê Ebdul-Ezîzê buhargeha wan bû. Ji ber ku heya aneha deverin henin di çiyayê Ebdul-Ezîzê hîn bi navê wan tête gotin, wek(Fêde Sînekan û Bîrê Sîpkan).

Di wê çaxê de, yekî Zirrkî û yekî Êzîdî (ji çiyayê Şingalê)dest-birakê hevdû bûn.

Rojekê, ê Êzîdî li cem ê Zirrekî bû mêvan , rabû berxek jêre serjêkir, piştî firavîna xwe xwar, rabû hinek (Qizwan)kire sênyê û li ber danî, ji ber ku êmîşê çiyayê E-Ezîzê qizwan tenê bû .

Yê Êzîdî çend lib xwarin û rabû serxwe ji yê Zirrekî re got: Bira, dixwazim tu rojekê bê mêvanê min.

Piştî çend rojan, yê Zirrekî rabû û çû cem dest-birakê xwe li çiyayê Şingalê.

Yê Êzîdî jî berxek serjêkir, piştî yê Zirre

kî firavîna xwe xwar. Yê Êzîdî rabû serxwe û sênîk ji (Hejîr)ê çiyayê Şingalê ewê bi nav û deng li ber danî.

Piştî yê Zirrekî hinek xwar, yê Êzîdî jê pirsî û got: Bira, çiyayê Şingalê xweşe yan yê Ebdul-Ezîzê ?.

Yê Zirrekî lê vegerand û got:

((Cihê bav û bapîra -

Qizwan xweştirin ji Hejîra)).

2 Hoste Necar

Dibê carekê mîrê mila û şêwirdarê xwe li bajarê "MÊRDÎNÊ" di geryan,rastî avayekê hatin dîtin ku pîrekek li ser qesrê rûniştiye, meriv nebixwe û nevexwe hema ji xwer lê binere,hingî spehî û bedewe.

Mîr pirsî,gelo ev avaniya kêye ?

- Jêre gotin: Avaniya yekî Necare.

Mîr vegerya dîwanê,û şand dû ê Necar û jêre got: ji niha û sê roj dî ez sê ferd kapika dara ji te dixwazim, ji ber ku dinya zivistane û erd herîye,emê wê kapekê liber lingê hespên leşker bireşînin jibo télîmê,û eger tu neynî wê serê te bê jêkirin.

- Necar got: Mîrê min,bixwedê ji neha û heya du salê din ez bişuxulim,sê ferd kapik çênabe .

-Mîr got: Ez nizanim divê tu bînî .

-Necar bi dilkî şkestî hate mal rûnişt,jina wî hate teniştê rûnişt.Nerî ku mêrê wê bê made.

jina wî gotê: çima tu bê made ?
-Necar: çi tiştê dinav wî û mîrde çêbû, jêre got.
- jina wî jêre got: Hostê Necar,rakev weke her car,xwedê yeke,dergeh hezar .

Ma tu ji kû zane,ku serê sibehê qiyasa tabûta Mîr ji tere bê. jiber ku pêşyan gotinin :
- Meriv tevdîra dike û xwedê teqdîra dike.

Sibehê zû,dîtin hinek li derî dixin.- Necar rabû û qefist û lerizî û got : Va hatin min .
- Jina wî rabû derî vekir,dît ku sê leşker li ber derîne û nexek di destê wan deye,ji jinkêre gotin: Mîr îşev mir û Necar,divê tabûtekê jêre çêbike .

3 ji xeraba werê buhar nayê

Dibê carekê,dilê keç û xortekî li gundekî di hev hebûn. Çi wexta ku xort ramûsan ji keçkê bixwestan, keçkê didayê.

Salek xerab bi ser wan de hat, êmê pez nema, lodek tijî ka ya mala xort hebû. Rojekê loda xwe vekirin. Bavê keçkê got: Keça min;rabe rahij zembîla xwe û here mala filankes, zembîlek ka ji pezê mere werîn.

Keçik bi kêf rabû serxwe û rahijte zembîlê û berê xwe da loda kayê. Xort di lodê de bû.Keçkê gote xort: Vê zembîlê tijî ka bik ji bo pezê me. -Xort go: de ka ramûsankê bide min, ezê zembîlek ka bidim te.

-Keçkê lê vegerand û got: Gelo çi gava te ramûsan ji min dixwest ma qey min nedida te ?!..... Xuyaye îro zembîla kayê bûye bi ramûsana, hema Willeh mi kaya te nebir û ji neha û pêve dostanîya min û te lihev heram be,û keçik vala vegerîya mal.

-Bav jê pirsî: Çima tu vala hat?!

-Keçkê go: Yabo nedan mi.

Dinya xêze-vêz bû, bû buhar, giya şîn bû,pez têr xwar, gundî derketin beriyê konê xwe vegirtin.

INSTITUT KURDE DE PARIS
BIBLIOTHEQUE

Rojekê xort bi tena kiras û xeftanê hîzar,hê dî hêdî di ber konê bavê keçkê re derbasbû.

Keçik li bin kon teşî dirist, mirîşkek hate ber devê kon, keçkê bi doxa teşîyê bera mirîşkê da û bidengkî bilind got:(ji bo ku deng here yê xort):

Kişe terî li bayê,
Ji xeraba werê buhar nayê,
Ramûsanê qîza anîn zembîla kayê.

4 şêrê zozana

Saleka xerab li Zozana hat, pezê Ferĥo kurê E'zêr aẍa ji zozana daket berya Mêrdînê.

Elîyê-Elî aẍayê Mila, wê buharê li Kewkebê Mila êla xwe danîbû. Dema pezê Ferĥo di bareşî êlê re buhirî. Elîyê-Elî, ban çend xizmetkara kir, go: Herin çend berxa ji vî pezî bînin.

Xizmetkara êrîşî pez kirin, û her yekî bi stûyê berxekî girt. Serşivan ban wan kir û got: Hûnê van berxan bi kû ve bibin ?.

-Xizmetkara gotin: Emê bibin ji Elîyê-Elî re.

-Serşivan got: Ma hûn napirsin ev pezê kêye ?!.

-Xizmetkara gotin: Yê kêye ?!.

-Serşivan got: Ev pezê Ferĥo kurê E'zêr aẍaye.

Xizmetkara bê ĥemdê xwe berx berdan.

Serşivan kêfa wî hat û got..hay-hay, ez bigorîya serê aẍayê xwe bim, Şêr li Zozana ĥimîn jê tê, li beriya Mêrdînê Gur dûşilikê dawê Berxa berdidin.

5 bajarê Heskîfê

Heskîfê,bajarekî bi nav û denge,di kurdistana bakurde ye,kelehek asê têde heye, zindana xwînîya û mêrkuja ye .

Di wextekê de,"IHSAN KÊF" hebû,leber dewleta osmaniya rabû,û şerkir.Paşê dewletê "HESEN KÊF" girt.û kir wê kelehê.Keleh li cihekî bilinde û li quntara çiyayê kelehê ava şetê cizîrê derbas dibe .

Dewletê fermanek derxist ku piştî sê mehan wê "HESEN KÊF" bi darve bê daliqandin .

HESEN-KÊF şand mala xwe û got: Divê ku hûn Hespê min û sê berana bi hevre bi qinê gûyza û navkê berûwa sê mehan xwedî bikin,û her mehê beranekî serjê bikin û serê wî ji minre bişînin,mala wî,weke wî got,her meh beranekî serjê dikin,meha pêşîn serê beran jêre şandin,"HESEN KÊF",serê beran şkand,dît ku mejyê wî nerm bûye.Meha didwa,beranê didwa serjê kirin,û serî jêre şandin,dema serê wî şkand,dît ku mejyê wî

bûye wek dew,Meha sisiya beranê sisya serjêkirin,û serî jêre şandin,dema serî şkand nerî ku navlê mejî di serî de nemaye bûye wek av.

HESEN KÊF wê çaxê naskir,hiş di serê hespê wî de nemaye ji bitirbûnê.Wê çaxê naskir ku berê hespê xwe bide kûderê wê here.Piştî sê mehê HESEN KÊF di zindanê de bihûrî,HESEN KÊF anîn ber dar sêpî ye ku wî bidarvekin .

Jêre gotin: Tiştekî ji xwere bixwaz.- HESEN KÊF got: midivê du seata hûn destûra min bidin li hespê xwe siwar bim cirîda pê berdim, paşê min bikujin .

Dewletê destûra wî da,Hespê wê jêre anîn , serja wî lê kirin û hevsarkirin .

Rabû lê siwar bû,û di wê meydanê de çû û hat.Heya serê hesp germ bû.Paşê berê Hesp da berjêr,Hesp ji kelehê xwe avêt,dibêjin, lingê wî li hewa çar-gav dikir-dema Hesp gihişt erdê herdû lingên wî yê pêşî ketin bejê û herdû lingên paşî ketin çem,mixabin.Lê mixabin pişta Hesp şikest,belê siwarê xwe xelaskir.

6

Ferho kurê E'zêr axa

Dibê yekî ji FERHO pirsî: Gelo te kes ji xwe mêrxastir dîtiye ?. -FERHO got: belê , mi yek ji xwe mêrxastir dît.

Ez û çend peyayê xwe li serê çiyakî bûn , piştî nîvro medî pîrekek bixçika wê dibin çengê wê deye û hate cem me,got: gelî bira,ez ji mêrê xwe xeyidîme,û mala bavê mi dûre,ez îşev nemadighêm,dixwazim li cem webim heya sibehê. -mi got: keça mi xemnake .

Bû şev,mi cihê wê nêzîkî cihê xwe danî û mi şûr kir navbera xwe û wê û em razan .

Şev zîz bû em di xewdene,mi dî ji nişka ve qîrîn ji wê pîrekê hat,dema em şiyar bûn, medî ka tebak têde hat û ji nav me revand. hinekî meda pey lê şev reşbû em bi ser venebûn.rûreşîk giran wê şevê bi ser mede hat,bû sibeh, me dî ku peyak şûrê wî li milê wîye,hat cem me piştî silav kir,got: Gelî bira pîrekek doh vidî bû di vire nebuhirî bû,kesî ji we

- min lê vegerand û got: Belê ezbenî.şevêdî li cem me bû, lê ma ez çi bêjim,mixabin,tebakî ji nav me revand,em bi dû ketin,lê şev reşbû , em bi ser venebûn.Ez rabûm ew peya mi anî ser şopê,wî şop girt û çû.Piştî du seata midî vegerya û serê şêrekî di destê wî deye,di ber mire derbasbû û li me hoveneda,min banê kirê û got :
-Bira va bixçika wê li cem meye.Peya li min vegerand û got: Ew bixçik li te bimbarekbe,

hêja ku ti cilê wê li xweke û çarîka wê bi serê xwede, çawa tebakî dev genî wê jinê ji nav we birevîne û dest hilanîn ji we çênebe .

- Mi ew peye ji xwe mêr-xastir dît .

---

7 Mîrê Hekarya

Dibê carekê Mîrê Hekarya û şêwirdarê xwe derketin geşt û seyranê, nav baẍ û rezan, dunya li wan germ bû, libin darekê rûniştin, dibê xewa mîr hat, mîr serê xwe li ser çoka şêwirdarê xwe danî û raza.

Şêwirdar nerî ziyakî mara ji nav deḧlê derket û berê xwe da wan. Şêwirdar xincera xwe ji kalan derêxist û kir destê xwe ku mar pê bitirsîne, lê mar dema xincer di destê wî de dît berepaşvegeriya û ket nav dehlê û winda bû .

Hê xincer di destê şêwirdar de ye, Mîr çavên xwe vekir, mîr lê nerî û got:

-Çima tê min bikuje ezbenî ?!.

-Şêwirdar ma heyirî, zane ku çi bêje, mîr jê yeqîn nake, ji ber ku mar windabû, go: Mîrê min herwekî tu dibînî .(herdû vegeriyan mal)

-Mîr jêre got: destê min li te nagere ku ez te bikujim, ji ber ku tu A'qilmendekî mezine, lê divê tu li vî welatî nemîne .

Şêwirdar ji welat derket, hat welatekî dî. Aşek li wî gundî hebû, bû qeraşê wî aşî .

Mîr rabû şêwirdarekî dî ji xwere danî. lê li tevgera wî nerî neket serê wî, ew guhert bi yekî dî, ew jî neket serê wî, Mîr gelekî li şêwirdarê xweyî berê poşman bû, û got : Xwezî birastî mi zanîba ku çima wilo kir ?!.

Mîr rabû şand dû keyakî A'qilmend û jêre got: Ez dixwazim tu berxikî bîne û em wî berxî biwezinînin, bê çend wiqî derdikeve, û tê bibe cem xwe heya salkê, ew berx weqîyek kêm jê derkeve ezê te bikujim,û zêde jî derkeve ezê te bikujim.

Ew Keye rabû ji xwere gerya û dipirse; ka ev berx wê çawa nekêm bike û ne zêde bike?!.

Piştî gelekî geryaye, hatiye ber dîwarê wî aşî rûniştiye, ji te'ba gerê. Qeraş,piştî ervan temam bû, xwest ku here malê,nerî merivek ku li ber dîwarê êş rûniştiye. Banêkirê û bir mala xwe, piştî firavîn xwarin, Qeraş jê pirsî û got: ez te xerîb dibînim, tu ne jîvî welatî ye ?.

-Keye jêre got: ez ji welatê mîrê Hekarya me.

Wê çaxê qeraş keserek giran veda û got:te xêre ?.

-Mêrik çi tiştê di nav wî û mîr de çêbûye jêre got.

-Qeraş jêre got: ev sehale,ku tu çû mal,çêlîkekî Gura peydabik û li hemberî berx girêd ,

tu çi êmî bide wî berxî lê naguvire, wê wek xwe bimîne, ji ber ku dujminê wî li hember wî ye. Lê ê Qeraş xweş naskir daxwaza mîr çiye, (daxwaza mîr dîtina wîye).

Mêrik berî da malê û çêlîkek gura peydakir û li hemberî berx girêda .

Sal wergerya salê, Keye berxê xwe anî cem mîr. Dema qapan kirin, Mîr dî ku wî berxî nekêm kirye û ne zêdekirye.

-Mîr jêre got: Kê ev rê da ber te ? .

-Keye got: Yekî Qeraş ev rê da ber min.

-Mîr go: Yekî çawa bû ew qeraş ?!.

-Keye rabû wesfê wî jêre got.

-Mîr naskir ku şêwirdarê wî yê berê ye.

Mîr rabû çend siwar bixwere siwarkirin, û hatin wî gundî û şêwirdarê xwe anî cem xwe, ji nûve Mîr jê pirsî:-Ka rast bêje, çima te wilo kir ?.

-Şêwirdar ji nûve weke pêr çêbibû ji Mîre got; çawa ziyayê mara hat, çawa lê da xincerê, çawa revya ket nav dehlê, û te çavê xwe vekir.

Mîrê min: Wê çaxê mi çi bigota te bawer nedikir, gela te germ bû, lê neha ez behwerim ku te ji min behwerkir û rastî eybû .

8 marê qut û gora sipî

Dibên merivek rezekî wî baş hebû, Marek di bin rezê wî de cihê xwe çêkirbû. Çi sibeha ku biçûwa ıav rezê xwe, ewî marî zêrek li ser riya wî datanî.

Demeke dirêj wî û mar bi hev re bihurandin,dibê tumaî ket dilê xwedîyê rez,got: eger gencek(yanî kezînak) di bin vî marî tuneba, herroj zêrek neda-vêt ser riya min, divê ez vî marî bikujim û bin cihê wî vedim, gencê tevdî ji xwere derxim.

Sibehê rahişte tevrikê xwe û berê xwe da rez wek her car. Mar wek berê zêrek jêre danî û vegerya.lê berî ku mar bighê cihê xwe mêrik tevir anî mar,wek buhustikê ji terya mar birî, û mar çû cihê xwe.

Ya dina rojê kurê mêrik hate nav rez, mar ji pa şve hat û binê kurik veda û kurik kuşt.

Nîro bû, kurik nehat mal, dê û bavê wî lê gerî-yan nedîtin .Lê yekî gundî go mi vê sibehê kurê we dî çû nav rez. Dema hatin nav rez dîn ku mar bi-kurê wan vedaye û mirye. Xwedîyê rez rabû gora layê xwe di nav rez de kola û veşart û qubeke sipî liser gora layê xwe avakir.

Rojekê xwedîyê rez û yekî gundî hatin nav rez, mêrik li himber cihê mar sekinî û banê kirê,birayê mar were wek berê emê bibin dostê hev, yê gundî lê vegerand û got: Ma hûnê çawa ji nûve bi hev bawer bibin, Tirba sipî û Marê qut

9 BELO

Dêrûna Qulinga navê gundekî ji gundên Aşîta ye, li topraxa bajarê Qamişlê ye.

Dibên berê keyak li wî gundî hebû, jêre digotin "BELO". Belo merivkî çav fireh bû, comerd û camêr bû, jar û belengaza xwe lê digirtin, nexasim ew kesên ku ji zilma(Sedûnê Sor)direvyan, dihatin gundê wî, ji xwe re kar dikirin.

Sedûnê Sor, xwedîkê(Ça'lê), tim navê Belo biqencî dibhîst, Dixwest ku carekê wî bibîne. (Belo nemerivkî berbiçav bû, merivikî kin bû, rû bi xurî bû). Rojekê Sedûnê Sor deh siwar bixwere hilanîn ji gundê Ça'lê berê xwe dan Dêrûna Qulinga, gundê Belo. Hatin gund, hespên wan girê dan, kulav û balgeh danîn, Sedûn û peyên xwe rûniştin, û belo diçî û tê, hê wî nasnakin.

Sedûn got: Ka Belo ?..divê bê em bibînin.

Belo got: Ez Belo me Sedûn axa.

Dema Sedûn axa Belo dît, got: Xwezî ez nehatima û mi tu nedî ba, bes mi navê te bihîstiba.

Belo dengnekir, ma wê çi bêje . Şîva wan çê kirin, piştî şîvê Belo rabû û binav gund ket , çi kesê Omerî ê ji eşîra Sedûnê Sor anîn û ji wan re got: Dixwazim yek biyek hûn silavê li Sedûn bikin û li tenişta hevdû rûnên.

(Tevde hatin, silav li Sedûn kirin û li teniṣta hevdû rûniṣtin).

Sedûn ji Belo pirsî: Ev çi kesin ?!..xuyaye ev hemû mi nas dikin.

Belo got: Belê Sedûn aẍa, ev hemû e'ṣîra te-ne û ji zilma te revyane û xwe li tor û bextê (Belo) kirtine, ev Belo ye ku nakeve çav te .

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

10 Tehte-Beş

Gurrik, navê gundekî ji gundên Kurdistana bakure, di texma parêzgeha Mêrdînê de ye, li quntara çiyayê Omeryaye. Gundî hemû cotkar û karkerin.

Tehtek dûz û fireh li roavayê gund heye , diber zinarekî deye, kanîk ava sar û cemidî di bin wê tehtê dertê, navê wê tehte-beşê ye.

Cotkarî dema cotê xwe berdidin û karker de ma ji karên xwe tên, tên ser wê tehtê, têr av vedxwin û li ser wê tehtê paldidin,xwe rehetdikin. Dibê xortek ji wî gundî çûye Şamê ji bo kar û xebatê, li wir jinek ji xwer anîye , çi wexta ew xort radibe û rûdinê dibêje: AX Tehte-Beş . Ne salek ne dido, tim Tehte-beş li ser zimanê wîye.

Jina wî rokê jêre got: Divê ku em herin gu ndê te û wê Tehte-beşê bi çavên xwe bibînin.

Rabûne ji Şamê hatine gundê Gurrik û xort hatiye ser wê tehtê paldaye û kêfa xwe gelekî anîye. -Jina wî got: Ma ev gundê teye,

Ev Tehte-Beşê ye?!.

-Xort got: Belê xatûna min,ev Gurrike û ev Tehte-Beşê ye.

-Jina wî got: Ma ka çi lê heye ?!..min digot;qey Gurrik wek Şamê xweşe.

-Mêrik lê vegerand û got: Belê xatûna min,pêşyan gotine:((Şam şekire,lê welat jê şêrîn tire)).

11 EFÛKIRIN XWEŞE BI MÊRANÎ

Norşîn, gundekî avaye,di Kurdistana bakur deye. Di heyamekî de, paytextê Hezret bû. Hezret alimkî mezinbû(Pîrê terîqa Neqşebendî bû).

Dibê di wextê Hezret de, merivekî ji gund,yekî gundî kuşt. Piştî ku bû xwînî, mala xwe barkir û çû gundekî dî.

Piştî sê sala, ewê xwînî şuxulkî wî li(Norşînê) çêdibe. Radibe û bişev tê gund mala cîrankî,mêrik bi rext û tifinge. Mervên yên kuştî, dibhîzin ku xwînîyê wan li mala filankese.

Çar peya bi rext û tifing dora mala wî digrin.

Xwedyê malê nemerdî nekir, hema rabû û berê xwe da Hezret û jêre got. Hezret rabû serxwe û hat cem wan peya û gelek hêvî ji wan kir,ku vê derbê devjê berdin, ji bo xatirê Xwedê,û ji bo xatirê Tekyê û ji bo xatirê wî.

Belê van peya qîma xwe nanîn û jêre gotin:Seydayê Hezret,bi Xwedê ku neha ev xwînî dibin cibê tede be, em tê nabhurin.Hezret polî-poşman vegerya mal. Paşê, evan peyan ji hevdûre gotin; ev xwînî, bi vî awayî dernakeve, ya qenc ewe, piştî rojava em herin dirîya wî kevin.Dema ku em herin ewê ji gund derkeve û li ser rê emê wî bigrin.

Rabûn xwe ji ber wê malê dan alî û çûn ketin riya wî.

Xwedyê malê ji yê xwînî re got:Bira va çûn derabe ji gund derkev. Yê xwînî rahişt rext û tifinga xwe û biser rê ket. Dîna ku dît ji nişka ve her çar peye lê hatin hev û girtin. tifinga wî jê standin û herdû destên wî li pişt wî girêdan û berê wî dan Tekya Hezret.

Hezret bi qerebalixa wan derket, dît ku yê xwînî di ber herçara deye û anîne Tekyê.

-Ji Hezret re gotin: Seyda, anha me da xatirê Xwedê û yê Tekyê û yê te, eger wê çaxa tu hat, me bida xatirê te gelek ziman dirêj hebûn, wê bigotina ji tirsa re dan xatirê Hezret, ji ber ku mêrik bi rext û tifing bû, lê neha tu halê wî dibînî.

Wê gavê Hezret pir kêfxweş bû,û got: Raste.... Efûkirin xweşe bimêranî.

12 E'cûrê tal

Dibê xortekî ji xwe re jinek anî, û pir ji jina xwe hezdikir. Herroj diçû nav mextî e'cûrê tal û şêrîn tanî, e'cûrê tal dida diya xwe û yê şêrîn didan jina xwe.
(Jina wî nizanîbû ku mêrê wê wilo dike)

Rojekê, jinkê nerî ku xeswa wê e'cûra dimû çîne(tamdike) û davêje. Bûka wê jê pirsî:çima tu e'cûra davêje ?!.
-Xeswa wê got: Kurê min timî e'cûrê tal didimi .

Jinkê ji mêrê xwe pirsî;ka gelo raste an derewe ?. Mêrik got: Raste . Jinkê rabû xwe bizor ji wî mêrî berda . Û çû yekî şîrhelal ji xwere kir .

Xwedê çar law dan jinkê. Mêrê weyî kevin ji nek ji xwere anî. Xwedê sê law danê.

Lawêd wê jinkê pir başin û dibin emrê wê de nin . Lawên mêrik tim lêdixin û sixêfa didinê.

Adeta berê, buharî derdiketin buhariya,rojekê mala mêrik barkirin û bavê xwe li şûn wara hiştin. Mêrik dî,koçek dî di wire dubhire , yeqîn jina wî ya berê konê wê dinav wê koçê de ye.

Jinkê nerî,ku wa yekî kal li şûn-wara maye. Ban layên xwe kirin û gote wan: Herin wî kalî bînin,bë ew çi kese ?!.

Dema hatin,yê kal birin çem diya xwe, jinkê hevalê xwe naskir û jêre got: Çima tu li şûna wara maye ?.

-Mêrik got: Kurêd min nebaşbûn, xwestin min li şûna wara bihêlin ku tebayên çola guştê min bi xwin .

-Jinkê got: Ma tu min nas dike ?, ez ew kesim ya ku te e'cûrê şêrîn dida min û e'cûrê tal dida diya xwe, tu xweş zanibe ev tev tişt ji gunhê diya te ne. Binêre ev her çar kurên min, çiqa biya min dikin û kurên te çi tînin serê te ji ber ku pêşiyan gotine:

(Lema tal, e'cûrê tal lê dikeve).

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

13 weynê jinan

Dibêjin, rojekê ji rojan zilamek û jina xwe dan berhev ser mersela weynê jinan.
-Mêrik got: weyn, weynê mêrane,ne ê jinanin.
-Jinkê got: weyn ê jinanin, ne yê mêranin .
(Herdû ne gihan tu tiştî bi hev re)
-Jinkê got; de tê bibînî weyn yê kîne.!!!..

A dinî rojê, mêrik serê sibehê çû cot , jinik jî rabû,..û şeş masîyên biçûk peydakirin, û taştiya mêrê xwe hazir kir, û çû ser e'rd, dirrê de, berî ku bighê mêrê xwe, jinkê di kêleka xeta paşî de, her şeş masî veşartin, her yek pênc şeş gav di nav wan de hiştin.

Mêrik taştiya xwe xwar û rabû berê xwe da cot. Di xeta paşî de, piştî(5-6) gava dît ku masîk di ber cotê wî de rabû, û her ku pêve diçe masiyekî dibîne, ta bûn/6/masî kêfa mêrik hat ù bang jina xwe kir, û got: Vane şeş masî li ber cotê min rabûne,de here mal û ji min re bike firavîn.

Jinik hate mal, masî veşartin û mergeyek têr pîvaz ji mêrê xwe re çêkir.

Dema mêrik ji cot hate mal,...jinkê mes-efa merga têr pîvaz ji mêrê xwe re danî.

-Mêrik got: Ka masî ?!.

-Jinik kenî û got: masîyê çi,ma tu dîn bûye! (gotinek ji mêrik û yek ji jinkê, herdû bi hev ketin)

Cîran bi wan ve hatin, gotin: çima hûn bi hev dikevin ?!..

-Jinkê got: ji mêrê min bipirsin.

-Cîrana gotin: te xêre ?!..

-Mêrik got: malava, îro şeş masî li ber cotê min rabûn û min dane jina xwe,da ku bike firavîn û va merge çêkirye.

Bû tiq tiqa cîranan, pêkeniyan û gotin;kuro ma tu dîn bûye, masî di deryan(beĥran)de ne, çawa li ber cotê te rabûne !!!!...

-Mêrik ji neçarî got: Bavo dibe ku ez şaşim, rabû li ber jina xwe geriya,û li hev hatin.

Piştî ku cîran rabûn çûn....

Jinkê, masî qelandin û li ber mêrê xwe danî, û jêre got:

Weyn ê jinanin an ê mêranin ?! .

14 XURME

Lawikekî li cem melakî Quran dixwend. Her sibeh diya wî çend lib xurme didanê û diçû xwendinê. Xurmê lawik neman, lawik ẍeyîdî û got: Divê hûn xurma ji min re peydabikin.

Çi sibeha hebû, lawik bê şer ji bo xurma ne diçû xwendinê.

Rojekê diya wî hat cem mele û jêre got:Seyda, xurmê me neman, her sibeh lawik bi me re ji bo xurma şerdike, ez hêvî dikim ku tu wî qani'(قانع)bike, ji bo ku xurma ji me nexwaze.

-Seyda go: Xemnake, piştî mehek dî ezê wî qanî' bikim.

Meha lawik qedya bi vî karî. Lê piştî wê mehê nema xurme xwestin.

Diya lawik hat cem mele gotê: Seyda, ez dixwazim tu bêje çima piştî mehekê te ji layê mi re got ?.

-Seyda kenya û gote jinkê: Xuşkê, ez jî wek kurê te mi tim xurme dixwarin, xurmê min jî neman, mi tim bi kurê xwere şerdikir ji bo ku xurma ji min re bîne, lê dema ku tu hat û gilîyê layê xwe te bi mi kir, ji wê rojê de mi ter-

ka xurma kir, piştî mehekê min nih ji layê te re got, ji bo gotina min tasîrê li lawê te bike, lê dema ku min jî xurme bixwarina, gotina min bi serê layê tede nediçû .

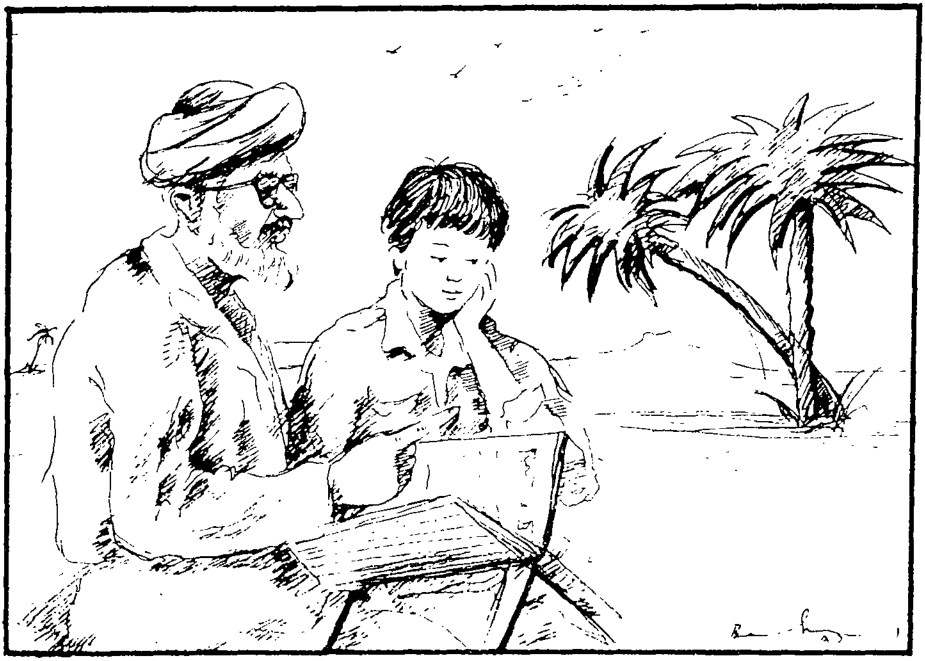

15 şebeşê batê

Batê,navê gundekîye di Kurdistana bakur deye. (şebeşên wê bi nav û dengin)- Mextya diçînin.... dema şebeş li lema dikevin, çend lemên qenc dihê lin û şebeşê wan leman tevî jêdikin, her lemekî şebeşekî tenê di wê lema qenc de dihêlin.

Cera tînin,erdê dikolin û wan cera dikin erdê ,devê cera himberî erdê dihêlin û wan şebeşa dikin wan cera, ew şebeş têde mezin dibin, dibin wek meznaya cer. Payiza paşî wan şebeşan ji lê mên wan dikin û tev li-cera tînin mal,axa sor li hundirekî belavdikin û wan şebeşa liser bistîka wan datînin. Dawiya zivistanê wan şebeşa tevli cer dibin bajar û şehristan difroşin.

Dibê merivekî ji wî gundî carekê şebeşek diyarî hakimê bajarekî kiriye. Hate dîwana wî,şebeş li ser masa hakim danî.

Di wê rojê de, çend girtî li dîwanê bûn,hakim ew mehkeme dikirin. Kêfa hakim ji şebeş re hat û ji xwediyê şebeş re got: Ezbenî livir be, heta van girtiyan mehkeme bikin.

Xwediyê şebeş li wir ma, heta ew girtî tevde îfadebûn, hakim emir da,ku wan girtiya dîsa vegerînin zindanê .

Leşker tevde dan berxwe ta xwedyê şebeş jî bi
rin zindanê. Piştî şeş meha, ew girtî anîn meh-
kemê tevlî xwedyê şebeş .

Hakim îfada wan girt, bang xwediyê şebeşkir
go: ma ya te çiye ?.. çi gunhê teye ?..
-Xwedyê şebeş got: Hakimê min, gunhê min girane
, ez xwedyê şebeşim.

Nih şebeş hat bîra hakim,û pir poşman bû, û
e'zra xwe jê xwest.

Hakim bang leşkerkî kir û gotê; vî merivî bi-
be xezîna pera û debwa silah, çi dibe bela bibe.

Yê leşker mêrik da ber xwe û anî xezînê. Mêr-
ik rahişte mecîdîkî tenê. Anî debwa çek û sila-
han, rahişte tefşokî tenê. Paşê mêrik vegerand
cem hakim.

Hakim dî,ku ji mecîdîkî û tefşokî pêve nanîye
bi xwe re.
-Hakim jê pirsî: çima ev tenê te anîn.
-Mêrik got: Hakimê min, di zindanê de min mecî-
dîyek ji yekî deynkir bû, ezê herim mecîdîyê wî
bidmê, lê ev tefşo ezê herim wê lema ku ew şebe
şa min ji tere anî çêkirbû, ezê bi vî tefşoyî ji
qurm de jêkim, ew şebeşê ku bû sebeba girtina
minî şeş meha .

16 goristan

Merivek, di ber goristanê re derbasbû, dî ku jinek li ber gorekê digrî.

Mêrik hate cem, û jê pirsî; evê mirî çî teye?.

Jinkê got: Mêrê mine .

Mêrik got: Gelo merivkî çawa bû ?.

Jinkê lê vegerand û got: Rehma Xwedê lêbe,pir merivkî qenc bû, ne di xêra kesî de bû, û ne di şerê kesî debû.

Mêrik hema rabû serxwe û got: Rehma Xwedê ne lê be, ew kesê ne di xêr û şera xelkê de be,mir na wî ji saxya wî çêtire.

---

17 kalê cotkarî

Dibê carekê du rêwî bi hev re bûn heval,rastî kalekî hatin, ku kalo cot dike.

Yekî ji wan rêwyan, jê pirsî û got:

Kalo, çima te virnî çand ?.

-Kalo:Kurê min, min hilî çand, lê virnî ket.

-Mêrik: Kalo,dûrê te çawa ne ?.

-Kalo: Gelkî nêzîk bûne .

-Mêrik: Didwên te çawa ne?.

-Kalo: Bûne sisê.

-Mêrik: Selefê siwara çawa ne ?.

-Kalo: Kelo-kelo bûne.

-Mêrik: Zozan çawa ye ?.

-Kalo:Ji berfê, sipî dike weke kake.

---

18 Bedir-Xan Beg

Dibêjin dewleta Osmanlî,Bedir-Xan beg-Mîrê Botan-ji bajarê Cizîrê fermanî kir. Bedir-Xan beg hate gundekî ji gundê dora Amûdê,navê wî gundî/Xerezê/bû.

Keyê gund jêre digotin;Xelef kurê Hisênê Çeto. -Keyê jê pirsî: Bira tu çi digere?....Lê mixabin ew nasnedikir.

-Bedir-Xan beg got: Ez li karekî digerim .

-Keye jêre got: Berî çend rojan Qehweçîyê min çûye, ma tu nikarî qehwê çêbike ?.

-Bedir-Xan beg got: Belê .

-Keye gotê: Başe,hinek keroşkê mi jî hene, tê rojë du carî nan ji wan re hûr bike .

-Bedir-Xan beg got: Ez nikarim nan hûr bikim , ev karê zarokaye .

-Keye go: Xemnake, ka bê tu çi dixwaze ?.

-Bedir-Xan beg got: Ez tiştekî naxwazim ji nanê xwe pêve, û ya dî ez naçim doşek û balgeha ji alî malê naynim ji bo mêvana .
(Herdûwa qîma xwe bi vî awî anîn)

Bedir-Xan beg sê sala qehweçîtî kir.Rojekê Keye li rehwana xwe siwar bû û çû Mêrdînê,êvarê ji bajêr vegeriya,gundî hatin dorê û jê pir

sîn: Keye çi li bajêr heye, çi tune ye ?!..

-Keye got: tiştek tuneye, lê mi dî kaxet li de rîyê dikana dixistin û delal bandikir ku e'fwa Bedir-Xan beg hatiye.

-Bedir-Xan beg li ber qehwê rûniştiye û deng nekir. Piştî civat belav bû,û çûn malê xwe , Bedir-Xan beg û Keye tenê man.

Bedir-Xan beg berê xwe da Keye û got:Xelef te got e'fwa Bedir-Xan beg hatiye û kaxet li dîwarê dikawa dixistin ?,tu dikare here kaxetekê ji wan kaxeta ji min re bîne ?..

-Keye ji nûve bala xwe da qehweçyê xwe. Lê Bedir-Xan beg got: Xelef, ez neha qehweçî me, ez hêvîdikim bela ev tişt dinav min û tede be,kengî efwa min hat wê çaxê ez Bedir-Xan begim .

-Keye serê sibehê rabû serxwe, li qantira rehwan siwar bû, û berê xwe da bajarê Mêrdînê,kaxetek ji dîwarekî rakir û hat.

Dema bi sirtê Xerezê ket, çi binêre,Xerezê ji toz û e'caca siwara nema xuyaye!. Yeqîn hayê Botan jê hebû ku Bedir-Xan beg li Xerezê qehweçiye !.

-Xelef hat mal, berê xwe da odê, dî ku Bedir-Xan beg qabûtê wî lêye û taca wî li ser serê wîye!.

-Bedir-Xan beg got: Xelef, aneha ez Bedir-Xan begim. Xelef pir fedîkir .

-Bedir-Xan beg got: Fedîmek,dewranê dinyayê ev

evin, duh qehweçîbûm, îro Mîrim .

Bedir-Xan beg rabû xatir ji keye û gundiyan tevan xwest û ji Xelef re got: Saleke dî serkî bide min .

Sal wergerya salê, Xelef û gundîkî xwe çûn Cizîra Bota û hatin dîwanê .

Bedir-Xan beg hate pêşya wan û qîmetekî pir mezin da wan û dîsa li gundiya tevdan pirsî û paşê gotê: gelo hîn keroşkê te henin ?..

Keye hinekî fedîkir û serê xwe bera berxweda.

Mîr hinek ḧenek pêkir û xweşkir,heya ku fedya xwe revand .

Xelef û hevalê xwe heft rojan li cem Mîr man, piştî heft rojan destûra xwe ji mîr xwestin.

Mîr rabû gelek zêr û pere dan Xelef û hevalê wî. Dibêjin heya îro, dewlemendiya Xelefê Hisênê Çeto û zarwêd wî ji zêrêd Bedir-Xan begin .

---

19 Elî Remo

Elî Remo, axayê e'şîra Rema bû,li deşta Bişêriyê. Dibê Turka fermana wî rakir. Berê xwe da berya Mêrdînê, hat gundekî li wê bi cî bû. Kesî Elîyê Remo nas nedikir.

Sibehê wê bihata odê û li dawiya zilama rûdinişt, û carna li ser enîşka xwe paldida .

Sibehekê, Elî Remo li odêye, li hêla zilama rûniştiye, Gundiya gotin Keyê gund;gavanê dewarêd me derket û çû mala xwe, dewar bê gavan mane ,ka em çawa bikin ?.

-Keye got: Ka em binêrin, belkî gavanekî ji xwere peyda bikin . Keye zîvirî ser Elîyê Remo û jêre got: Bira !,ma tu çi karî dike ?.

-Elîyê Remo got: Mi tu kar hê ji xwer nediye .

-Keye gotê: Hema rabe here ber dewara,rojê nanê xwe bistîn bê minet û serê dewarê e'lbek genim û yek ceh .

-Elîyê Remo qîma xwe anî,û rahişte darê gavanyê.

Rojekê dinya havîne,gelkela germêye, Elî Remo darê wî di destê wî deye û dewara dide hev, ku wan bibe çêrê, dî ku şeş cendirme ji riya bakur ve tên, berê wan li wî gundiye . Dema hatin gund

serekê cendirma(Ombaşîye) bala xwe da wî gavanî naskir,ku Elî Remo ye, ji hevalên xwe re got : Herin odê, ezê li dû we bêm .

Piştî hevalên wî çûn, Ombaşî berê xwe da Elî yê Remo û li cem peya bû,û got:Merheba Elî Remo.

Elî lê vegerand û got: Ezbenî, ez ne Elî Remo me, ez gavanê gundim .

-Ombaşî go: Elî ez qenc te nasdikim,û gelek cara min nanê oda te xwariye, netirse,em ne li te digerin .

-Elî Remo got: Ya Ombaşî,ez hêvîdikim tu ji kesî re nebêje,û bila kes mi nas neke .

Elî Remo dewar birin çolê. Ombaşî hat odê.

Keye nanê wan çêkir. Dema nanê xwe xwarin û rabûn serxwe ku herin, Ombaşî di nav xwe û Keye de got: Tu zane ku gavanê gundê we Elî Remo ye!, axayê e'şîra Remaye !. Wê çaxê, xwîn di rûyê ke ye nema, rabû ban çend gundiya kir û ji wan re got: Hûn dizanin ku gavanê me Elî Remo ye, de bilivin;em herin cem û xwe bavênê .

Elî Remo dî ku gundî û Keye ji gund rêz bûn û berê xwe dan wî, naskir ku Ombaşî ji wan re gotiye . Keye û gundî gihan cem Elî Remo. Keye serê xwe kir pêxa Elî Remo û girya û got: Elî !,ma çima te xwe bi me neda naskirin ?!..

-Elî li ber dilê Keye da,û tevde hatin gund . Wê

Wê rojê qedir û qîmetikî mezin dan Elî. Lê Elî Remo, piştî ji odê hat mal ji jina xwe re got: Rabe, em herin cihê xwe, çi dibe bela bibe

Elî Remo hat deşta Bişêriyê, dewleta Turkan pê hisîyan û girtin û Elî Remo kuştin .

INSTITUT KURDE de PARIS
· BIBLIOTHÈQUE ·

20 Temir Paşa

Dewleta Osmanlî fermana Temir paşa rakir , Temir paşa xwe da alî ji/wêran şehrê/berê xwe da bajarê Mûsilê .

Rojekê li ber dîwarekî rûniştî bû. Çend zarok li ber siya dîwar bi kaba dileyistin,qerebalix ket navbera du zarokan liser kabekî, yek dibê hatiye yê dî dibê na ketîye.

Yekî ji wan zaroka got: bi-hevneçinin, me bextê temiko qebûle. Ji ber ku li wir navê xwe kirbû Temiko, ji bo kes wî nasneke.

Go: Apê Temiko, binêre ev kab ketiye yanra bûye ?.

-Temik paşa got: kab ketiye .

-Xwediyê kab go bi Xwedê navlêbext bi tere tune, tu merivekî bêbexte .

-Temik paşa di dilê xwe de kenya û got:Karê dunyayê eve, piştî ku min e'şîrêd mezin bi bextê xwe li hev tanîn, îro zarok nema bextê min bi kabekê qebûldikin .

21 gur û pez

Rojekê, ez li civatekë rûniştîbûm. Kalek li tenişta min bû, mi go: Kalo bipeyiv, gotinê kala xweşin, tarîxîne.

Kalo rabû û peyivî: Belê kurê min, ez dizemanê xwe de, xortekî nîşandarbûm,derba min bi tifingê li erdê nediket. Rojekê tifinga min li milê mine, ez hatim gundekî, li odê rûniştim , gundiya ji min re got: Ehmedo, va Xwedê îro te anî, Gurek di ber wî zinarî deye, tu tişt di pezê me de nehişt, hema li dawa berxa û mîha dixe û direvîne, belkî tu wî gurî bikuje û pezë me ji bela wî xelas bike.
-Mi gote wan: Ka werin cihê wî pêş min bikin . (çend meriv hatin û cihê wî pêşî min kirin)

Ez ketim ber kevirekî,da ku dema gur derkeve,ez bibînim. Ji nişka ve mi dî gur derket . Min tifingek berdayê. Gur pêre vegerya cihê xwe û mi zanîbû gulle lê ket. Yên li cem mi gotin : Gulla te lêneket.
-Mi go; ez dizanim lêket.
Em tevde hatin odê,wê şevê ez liwir mam.

Serê sibehê mi dî qerebalixek çêbû.

Em hatin, em çi binêrin ku ew gur derketiye der û gulle li sênga wî ketiye û hatiye kuştin.

E'cêba ku min dî gurekî pîr û kûyr û bêdiran, ew gur himbêzkiriye û devê xwe daniye ser devê birîna wî, û ew jî biser de miriye.

Mi xweş naskir ku ew gurê pîr û bêdiran diya wî bû. Dawa berx û miya jêre dibir, ji ber ku diran tunebûn, ku goşt bixwe, lê dawa pez bi xwe ji hev dikeve.

Kurê min: ew tebakî çola bû,wisa ji diya xwe re qenc bû. Lê tu xweş bizane neha zarokêd min bera mi dane û ez biderya ketime, rojê li oda camêrekî dixwim û vedixwim... Em benî Adem evin ,û reḧma tebayê çola ji ya me insana çêtire .

---

22 Îbo beg

Îbo beg mezinê e'şîrek ji eşîrê Kurd li Serḧeda bû. Kurekî Ermenî ji biçûkanî xwedî-kir bû ,heya bû xort. Di şerê cîhanê yê yekê de, ew xort bi navê Xaçîk bû serleşkerek ji leşkerên Rûsya Qeyserî, piştî ku Elemaniya şikest û zora wan çû. Rûs ket nav hin ji welatê Turkan ên jor ,ji ber ku Osmanlî hevalê Eleman bû .

Rojekê, Xaçîk hate cem Îbo beg û jêre got : Bavo ez serleşkerikim di ceyşa Rosan de,metirse û ji cihê xwe dernekev ez nahêlim ku leşkerê Rûsî îşê xwe ji te bîne .

Îbo beg go: Pir başe kurê min, tu saẍ.Eşîrêd Heydera û Zîla û Hesena û e'şîra Îbo beg ji cihê xwe derketin ji tirsa Rûsa .

Îbo beg çar kurê wî hebûn. Bankir kurêd xwe û got: hûn jî herin; ezê tenê liser her çar Bûkêd xwe û keça xwe û jina xwe bimînim .

Kurêd wî jî daketin welatê Sûryayê. Îbo beg tenê liser wan pîrekan ma . Rojekê dî,ku kurê wî Xaçîk û çar qazanê Rûsa bi siwarî hatin odê.

Kulav û doşek ji wan re danîn,tifingê xwe bi dîwar ve daliqandin,û liser doşekan paldan .

Xaçîk, Ibo beg derxist ji derve û jêre got: Bavo!,here herçar Bûkêd xwe bîn ji va zabita re bela kêfa xwe bi wan biqewitînin,û êvarê emê herin . Îbo beg go: kurê mi xemnake; ezê herim ji wan re bêjim, bila xwe kil û mirêk bikin û bên têkevin ber wan .

Ibo beg hat aliyê malê,bûkêd xwe û keça xwe û jina xwe tev civandin û ev tişt ji wan re got.
-Ka gotina we çiye ?,û em çibikin ?!.
-Keça wî hat û li ber sekinî,go: Bavo!, min bi dermanca xweyî qerebelû bikuje,roja qiyametê , li dîwana Xwedê tu dawa min bi tere tune,û namûsa me biparêz. Bûkêd wî jî û jina wî jêre gotin: Me bikuje û roja qiyametê tu daw û doza me bi tere tune .

Îbo beg rabû herçar bûkê xwe û keça xwe û jina xwe bidestê xwe kuştin,ji bo namûs û xîretê ,paşê cercûrek dî li demançê xist û hate odê,dî ku tev paldayîne ser doşeka li bendî bûkane .

Îbo beg herçar zabit tevlî Xaçîk jî kuştin, û ji Serheda bi tena xwe xelas bû. Paşê Îbo beg ev çend gotin liser halê xwe gotine :
Felekê çima te li mi wa kir ?,
Te serê xwe hejand qol û baskê xwe li bakir,
Te sura bakî qereşdaxî li mi rakir,
Te mala dosta danî,te dilê neyara bi mi şakir,

Xelkê kufletê xwe ji nav Rûs xelaskir,
Lê mi tenê mala xwe bidestê xwe xerakir .

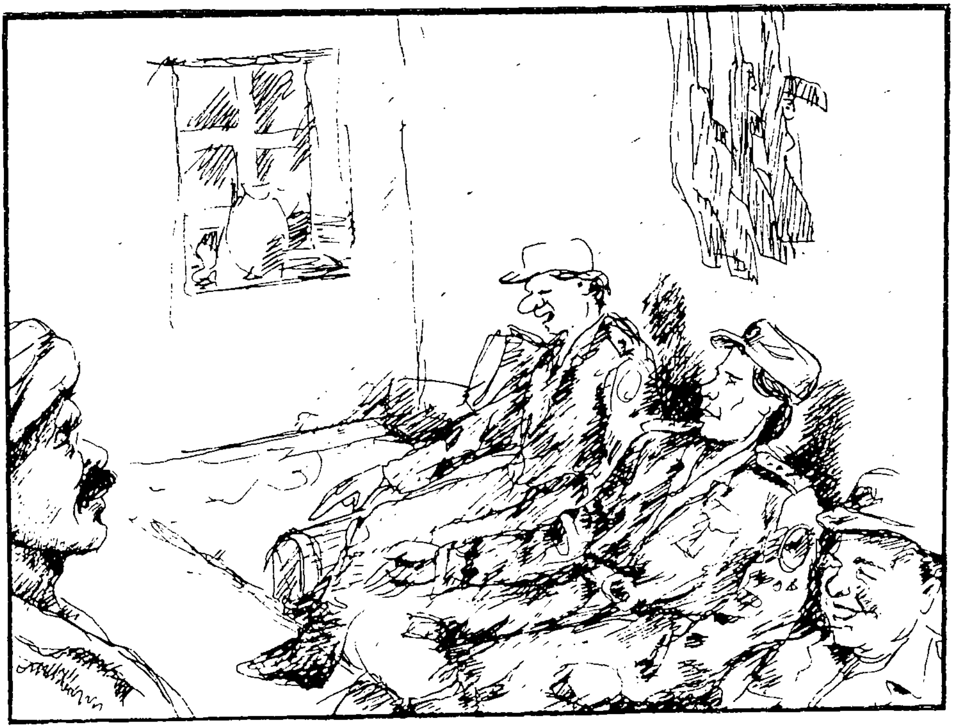

23 sultan

Berê adetek li nav kurda hebû, dema xortekî ji xwe re jinek tanî,wê rojê zave dibû Sultan , çi bixwesta xorta jêre pêktanî. Lê roja dawî dibû bindest, xorta çi bikira jê li ber wa dest hilnetanî .

Rojekê xortekî ji Amûdê ji xwe re jinek anî. Herwekî me go; bû sultan. Çend xortên wekî wî ketin bin emrê wî, dibên di wê rojê de, bêlûkek leşkerê Osmanlî ji Mêrdînê hatin xwar û berîdan Mûsilê, wê rojê çadirê xwe li Amûdê vegirtin.

Xortên dora zave gotin: ka tu çi emir dike?

-Zave got: herin zabitê vê bêlûkê ji minre bînin . Çend xortan xwe dan hev û berê xwe dan çadira zabit .

Pêwaniyê zabit ji wan re got: hûn çi dixwazin ?. Gotin: em zabit dixwazin.(anîn cem zabit)

-Zabit ji wan re got: hûn çi dixwazin ?.

-Ewan gotin zabit: Keremke Sultan te dixwaze .

-Zabit kenya û got: Sultan li Stanbolê ye ne li Amûdê ye !.

-Ewan got:Belê îro Sultanek li Amûdê jî rabûye.

Zabit ma ecêbmayî ji ber ku ev adet nizanîbû

-Ewan xortan bi zabit dan naskirin; Zavê îro bû ye Sultan . Îşev piştî here nivîna xwe wê ji Sultanyê bikeve .

Zabit rabû serxwe û berê xwe da mala zave , hat cem û pate jêre lêxist, ku tu çi emir dike Sultanê min .

-Zave got: ez çil mecîdî ji te dixwazim .

-Zabit got: serçava.(vegerya nav leşker û çil mecîdî danhev û anî ji zave re).

Piştî ku li ber danî, zabit awirek tûj dayê û got: sibe,îşê te li cem mine .

Zabit vegeriya nav leşkera. Dibên nîvê şevê emir hat jêre ku aniha bimeşin û berê xwe bidin Mûsilê . Wê şevê bêlûka leşker barkir û berê xwe da bajarê Mûsilê .

Piştî salekê emir ji wîre hat ku vegerin Mêrdînê . Bêlûkê çadirên xwe danhev û berî dan bajarê Mêrdînê. Piştî çend rojan gihan Amûdê û çadirê xwe vegirtin. Zabit çend leşker şandin ku wî Sultanê nerast bînin .(Zabit ma li bendî wan), nefer hatin mala wî go: Keremke zabit te dixwaze .

-Zave got: Ez Sultanim, çawa zabit mi dixwaze?! divê aneha hûn zabit ji min re bînin .

Leşker hatin cem zabit û wisa jêre gotin .

Hema zabit rabû serxwe û qamçîya xwe kire

destê xwe û berî da mala zave.

Zave dîsa li ser doşekê rûnişt .

Zabit hat, bi xezeb jêre got: Ey Sultanê nerast, çima mi şand dû te û tu nehat ?!.

-Zave got: Di hedê xwede bimîn, bi Xwedê ez hê Sultanim û nêzîkî bûkê nebûme, eger tu bawer nake, bela çend pîrek bên û lê binerin ku ev bûk hata neha ne qîz be, heqê te li min heye .
Zabitê min: merivê ku çil mecîdî ji zabitekî wek te bistîne, divê hesabê wî bike, bi Xwedê hê ez xortim û ew jî qîze .

Wê çaxê zabit bawer kir û pir kêfa xwe jêre anî û got: madam ev salek bihurî, hê tirsa min di dilê te deye, ew pere li te xweş helal, tu û bûka xwe bi pîrozî û xweşî bi hevre bijîn .

---

24 behwer bik yan behwer mek

Di cenga cîhanê a yekê de, pêlek ji leşkerê Rûsiya Qeyserî derbasî welatê Kurdistanê bûn .

Gelek ji gundên Serheda,gundê xwe berdan,ji ber leşkerê Rûsa, pengizîn û bi çol û devera ketin . Di wê çaxê de, şer di navbera Rûsan de xwe bi xwe çêbû, di nav partiyên Belşevî û Menşevî de. Leşkerên Rûsan vegeryan welatê xwe.Lê gelek ji Kurdan bi maltî bi xwe re birin .

Dunya sermaye, zozanê Serheda ji berfê sipî weke hêke, û kuflet û eyal birê ketin .

Bi rêde Zero jina Cangîr, zana wê hat. Zero gote mêrê xwe Cangîr; dikim bizêm,ka çawa bikim?.

-Cangîr hate cem zabitê leşker û jêre got:Efendim, jina min dike bizê, ez hëvîdikim tu bê û demançakê di serê wê de berde û wê ji vî halî xelas bike .

-Zabit go: na bira,na bira !..bela pîrekek bi Zero re bimîne heya bizê û paşê wê zarokê li wî cî bihêlin û bên .

Cangîr bang pîrekekê kir. Pîrek û Zero li ber zinarekê rûniştin, heya Zero za .Lawek jêre çêbû, ew zarok dinav paçikan de pêçan û li ber wî zinarî hiştin û danser rê û gihan komê.

Hatin welatê Rûsa, Zero û Cangîr ketin nav mala yekî keşe . Cangîr bû berdestkê keşe û Zero bû xizmet kara hundir. Çend salan man .

Salekê(fehsa) kurê keşe çêbû . -Kurê keşe ji Cangîr re got: Cangîr tu û Zero ji min re du'a bikin, eger ez (şehadê)bistînim hûn çi bi xwazin, ezê bikim ku bavê min bide we .

Dibê kurê keşe (necihî) û şehade stand.Gote Cangîr; ka hûn çi dixwazin ?.

-Cangîr got: Ez hêvîdikim ku hûn destûra me bi din, emê herin welatê xwe .

-Keşe gote Cangîr: ezbenî tiştekî dî ji xwere bixwazin, vêga welatê we xerabeye,ji hov û teba pêve kes têde nîne . Keşe kir û nekir , herdûwa qîma xwe nanîn, ji çüna welat pêve .

Keşe rabû;du tûrên mezin tijî nanê(baqis - mat)kirin,dan milê Zero û Cangîr û her yekê deh zêr jî dan wan û herdû birê ketin, berêxwe dan welat .

Zozan tev av û kanîne, nanê wan pire, dibë nêzîkî cihê wî zarokî bûn . Zero rûnişt û gi riya û got: Cangîr li ber wî zinarî min lawikê xwe hişt, bi Xwedêkî ka em herin, belkî em wan paçkê me lê pêçabû, em bibînin, ezê wan paçkan bînbikim .

Cangîr bi aqilê Zero kenya û got: ev pênc sal buhirîn, paçik û lawik ji kû mane !.

Dibê hatin ber wî zinarî wek devşkeftekê di nîva zinardeye. Cangîr li wê şkeftê nerî, ku kurikek pênc salî di wê şkeftê deye û pezeke kovî li cem mexel hatiye . Cangîr go;Zero mizgîna min li te va kurë me divê şkeftê deye .

Dema çavê Zero li kurik ket, bêhiş kete erdê. Cangîr ket şkeftê bi qirika lawik girt û ji şkeftê derëxist. Kurik kire be'a-be'a wek tebayê kovî, yan gazî diya xweyî kovî kir !.

Peza kovî,li dorê diçî ü tê dike be'a-be'a, lê ma, wê çi bike ?!..

Em dirêj nakin, lawik bi xwere anîn Serheda gundê xwe, lê herwekî keşe got, dîn ku Serheda xerabeye, kes di wan gundan de nîne .

Roja dî, herdû bi rêketin hatin gundê Êzîdîya ji e'şîra Xalda û ew û kurë xwe li wir bicih bûn .

---

25 Hisên axayê Zîlî

Hisên axa,mezinê eşîra Zîla bû, eşîreke mezin bû,tev koçer bûn,xwedî êl û pez bûn .

Havîna diçün havîngeha zozana,dema diket serê zivistanê dadiketin germiyana,ber delavê behra Wanê . Salekê, serê zivistanê,ji zozana daketin berlêvka behra Wanê, şahê ecem bihîst ku keçek Hisên axa heye,sipehîbûn ji kesî re nehiştiye.

Rojekê Şahê Ecem û wezîrên xwe hatin mêvanê wî, ku keça wî ji kurê xwe re bixwaze, lê hayê Hisên axa nîne ku ji bo keça wî hatine .

Hisên axa rabû çend berx serjêkirin û firavîna wa çêkir, dema ku firavîn danîn ber wan , ew firavîn nexwarin, ji ber ku adeta berê firavîn nedixwarin ji bo ku çi tiştê ku ji mezûvan bixwazin mezûvan pêkbîne .

Hisên axa ma heyirî,gote wan; çima hûn firavîna xwe naxwin ?!..

-Şah gote Hisên axa; eger tu keça xwe bide kurê min, emê bixwin, û eger tu nede, em naxwin û emê herin mal .

-Hisên axa, çend yextiyarên xwe danhev û biwan şêwirî ka çi bikin ?.

-Ewan rîsipîyan jêre gotin: ey Hisên axa;biXwe dê divê tu keça xwe bide kurê wî, eger tu ne dî wê pez û terşê me li zozana dibin berfê de qirbibe, ji ber ku şah nema dihêle em zivistana bên behra Wanê .

Hisên axa, mecbûr bû û gote şah û wezîran , keremkin firavîna xwe bixwin, min keça xwe da kurê Şah . Rabûn firavîna xwe xwarin û mehra keça Hisên axa li kurê Şah birîn. Piştî sêroja guhestin .

Çima tu nabê, dilê keça Hisên axa û Elî axa yê Şikakî di hevde heye !. Lê hayê Elî axayê Şikakî ji vê meselê tune,ku şahê ecem keçik guhestiye .

Şahê ecem qesrek bilind di nav bax û rezan de ji bo kurê xwe û bûka xwe ava kiriye û herdû di wê qesrê dene .

Bû serê havînê, berf hilîya, zozan xweş bû, tev bû nefel û giya, eşîra Hisên axa karê xwe û barkirinê kirin,ku berê xwe bidin zozana .

Keça Hisên axa,hate ser banê qesrê bi dûrbînê li êla bavê xwe nerî, dî ku bardikin û berê xwe dane zozana, wê çaxê gela girî hilanî û li ser halê xwe got:

Keça Hisên axa me,
Ez rebena Xwedê, pêlê avê kanya me,
Ez rebena Xwedê, pêlê belekê berfê me,
Hayê, li min hayê....
Lo lo bavo, bela tu xêrê bike,
Xêrê bi çavê serê xwe nebîne,
Bela tu hevt cotan bi xirîne,
û genimê sor biçîne,
Li şûna genimê sor, zîwana reş hilîne,
Bela tu ji herdû çavan kor bimîne,
Tûrê parsê li milê xwe bike,
mal bi mal bigerîne.....
Çawa te ez nedam, Elî axayê Şikakî ,
Siwarê dêlî, hûcanê binê vê beriyê ,
Qehremanê Kurdistanê,
hayê...li min hayê....
Çawa te ez dame lawê Sebavê Mîrê Ecemoka,
Welatê xerîb û xirbetê, Hawara Elî axayê Şikakî,
Ez êsîra destê Ecemoka li darê vê dunyayê,
hayê...li min hayê....
Koçerê me barkirin, berê xwe dane zozana
welatê Serheda,
Weyla li te pepûkê Sultanê, tu tenê li şûna
wara mayê.....,
Hawara Elî axayê Şikakî, ma tu di hawara mi
êsîrê nayê..,
hayê...li min hayê....

Tu nabê,ku şivanek Kurd,li ber pezê xweye nêzîkî qesra keçkê ye. Keçikê çi gotiye ewî ezber kirye . Êvarî şivan pez anî mal, ji xwediyê pez re got; ez dixwazim sêrojan herim mal . Xwediyê pez destûra wî da. Di wê çaxê de, Elî axayê Şikakî bi eşîra xwe ve li berîya Şimamokê danîne û hayê wa ji bayê felekê tune . Ewî şivanî berê xwe da beriya Şimamokê, di ro û dankî de, xwe gihande êla Elî axa.

Hate bin konê Elî axa. Bû êvar, piştî şîvê,Elî axa got: Xwezî îşev dengbêjek heba, ku çend strana ji mir bigotina,ji ber ku îşev bêhna min tenge .

Şivan hat himberî Elî axa rûnişt û got : Axa ezê ji tere bistirêm, destê xwe da ber guhê xwe û qîrkir, bi wê strana keça Hisên axa ,çilo li ser halê xwe gotiye;ban kiriye Elî axa, dema stran xelas kir, Elî axa go: Xorto ev tişt kenkî çêbûye ?!.

-Go: Berya sê meha .

-Elî axa sibehê rabû,/6000/siwar bi xwere kar kir, û bi rêberiya şivan berê xwe dan welatê Şahê Ecem, piştî du roja, nîvê şevê,gihan qesra kurê Şah, kurê Şah kuştin û Elî axa keça Hisên axayê Zîlî bi darê kutek û zorê anî û li canê xwe mehrkir .

26 mîrê milla

Dibê du gundê Mîrê Milla hebûn, Mîr li gundê jorî rûdinişt,û gundê jêr keyak lê danî bû .

Keyê gund,gelek zilm û zor li gundiyan di - kir, rojekê gundî hatin cem Mîr û gilyê wî kirin. Mîr gote wan: Herin,ji xwere yekî qenctir bibînin, emê bikin keye.

Gundî rabûn,û keyakî nuh rakirin. Piştî salekê, keyê nuh zilm û zor ji yê berê bêhtir dikir

Gundiyan nema karîbûn herin cem Mîr da ku gilî li yê nuh bikin . Rojekê li hev civyan û gotin hev: Divê her şev em rahjên qendîlên xwe û li dora gund herin û bên .

Şevikê,dudwa,sisya, wê Mîr bipirse, ev li çi digerin ?.. Wê çaxê em dikarin bersiva xwe bidin. Êvarê, piştî roava,qendêlên xwe vêxistin û lidor gund çûn û hatin...,du-sê roja bi vî awayî. Mîr liser dika xwe li wan dinêre bê çidikin . Rabû yek ji gundê xwe şand cem wan ka bela hin ji gundiyan bên, bê çi meqseda wa ne ?..

Hatin cem Mîr, Mîr ji wan pirsî: We xêre,her şev bi qendîla li dora gund diçin û tên, ma we çî xwe winda kirye ?..

Gundiyan gotin Mîr:BiXwedê,Mîrê me, em li ke

yê xweyî kevin digerin. Mîr kenya û gote wan: Herin keyê xweyî kevin, dîsa bikin keye.

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

27 layê bazirgan

Dibê bazirganek li bajarê Mêrdînê hebû,lawekî wî hebû. Yê bazirgan pîr bû,kar nema jê dihat .

Rojekê ban kurê xwe kir û jêre got: Kurê min!, ez pîr bûme, nema karê bazirganiyê ji min tê,îro dema teye, divê tu rabe kar û xebatê, eger tu wisa bimîne ev mal wê xelas bibe, tê jar û belen gaz bimîne .

Kurik, qîma xwe bi gotina bavê xwe anî. Rabû bazirganîk ji xwer çêkir û çend xizmetkar dan dû xwe û ji Mêrdînê daketin xwar berè xwe dan bajarê Mûsilê . (Berî rojava, wê çadirê xwe vegrin, bi şev rakevin, serê sibehê wê bidin rê)...

Rojekê piştî nîvro çadirên xwe li çoleke xalî vegirtin,da ku rehetiya xwe bistînin .

Kurik di çadira xwe de,ji xwer li wê çola xalî dinêre, dî ku şêrek bera xezalekê dide. Şêr giha xezalê û kuşt,û ket ser goştê wê heya têr xwar. Piştî ji ser da rê,dî roviyekî birçî û jar li wê çolêye, dema şêr ji ser xezalê da rê ,Rovî hêdî-hêdî hate ser nêçîra şêr, hestyê şûna devê şêr kevaştin, ewî jî têr xwar û zimanê xwe li dor devê xwe xist û çû .

Kurê bazirgan,dema ev tişt dî, di dilê xwe de got; Madam (rizq) wisa li Xwedê ye,.. çawa şêr xezal kuşt û paşê roviyê birçî jî têr xwar.

Ma ez li çî xwe digerim ?.. divê em vegerin mal . Serê sibehê, ji xezmetkarên xwe re got: Bazirgan vegerînin Mêrdînê .

Rabûn barkirin,tevde vegeryan Mêrdînê .

Bavê kurik dî ku kurê wî dîsa bazirganiya xwe vegerand bajêr, jê pirsî: çima wisa kurê min ?.

-Kurik, mesela şêr û rovî û xezalê ji bavê xwe re got.

-Bavê wî got: Hey teres, çima tu bi çavê şêr li xwe nanêre ?!.. ku tu bike û bixwe û bide hevalê xwe, lê tu bi çavê rovî li xwe dinêre,ku çavê te li nêçîra şêr be, herwekî pêşiya gotiye: (Raste Rovî nabin Şêr).

---

28 êzingvan

Êzingvanekî belengaz hebû, kerekî wî hebû , kerê wî seqet bû û bi guhekî bû û bi çavekî bû û bê terrî bû .

Serê sibê diçû çiyê, barek êzing pê tanî û li bajêr difrot.

Rojekê barê êzingê wî di berdeye, berê wî li bajêre, kerê xwe dajo û dibêje: ço,Xwedê te ji çavê xeraba biparêze .

Merivek di berre derbasbû, dî ku êzingvan wi sa dibêje. Meriv li kerê wî nerî û got:Apo, ma kîjan mal-xerab wê kerê te çavînî bike ?!..

-Êzingvan lê vegerand û got: Kurê min, ez dizanim, yên wek te kerê min çavînî nakin, lê ji pare binêre, wa merivekî wek min belengaz êzingê xwe liser milê xwe danîne, yên wek wî, wê kerê min çavînî bikin .

29 cengebaz

Dibê carekê, yekî mêrxas û cengebaz hebû,bi bîst û şeş(26)awayê cengê zanîbû.

Rojekê xortek hate cem û gote wî, mi divê tu mi jî bi e'limîne awayê cengê .

Cengebaz rabû ew xort bi bîst û pênc(25)awayê cengê e'limand, awak tenê ji xwere hişt .

Ew xort bi awayê cengê bidengket,di wî zemanî de, kesî nema karîbû pêre cengê bike .

Rojekê ji roja hate cem mamostayê xwe û şer jê xwest. Mamosteyê wî rabû û pêre şerkir bi wî awayê ku ew ne e'limandibû, zora xort bir û li erdê xist. Xort pir ji ber xwe fedîkir.

Yê cengebaz(yanî mamosteyê wî)jêre got:Eger te şerm bikira te cengebazî ji mi nedixwest,ma ew te'lîma mi nayê bîra te, mi zanîbû wê rojek bê tê vê dawê li mi bike, ji ber ku insan şîrê xaf xwariye, qencî zû ji bîra wî diçe .

30 PIŞTÎ TENGAYÊ FIREHIYE Û PIŞTÎ FIREHYÊ TENGIYE

Dibê,di hiyamê Mîr Zeynidîn de, li bajarê Cizîrê yekî dewlemend hebû. Ewê dewlemend , tim bazirganiya wî li welatin dûr bû, wek Hind û Çîn û Maçîn.

Carekê mal ji welatê xwe bir ye welatê Çînê, piştî malê xwe firotiye, qezencek pirkirye . Rojekê daketiye bajêr,fincanek fer fûrî dîye, ku direngê wê fincanê çêtir nînin, ji ber ku bi kevrê dur û elmas hatiye neqişandin. Rabû ew fincan bi çil zêrî kirî û go ; ezê ji Mîrê Botan re diyarî bikim .

Vegerya welat, wextê ji kelekê peya bû,ew fincan ji bêrîka wî kete çemê Dicle,ban yekî avjenî kir û jêre got: li vê hindamê fincana min ket avê, bi gotina xwere,bi gustîla tilya xwe jêr şanî da, û gustîl jî ket çem .

Yê avjenî bi nîşana gustîlê,xwe noqkir avê ,fincan derê-xist dît ku gustîl jî di nîva fincanê de ye .

Dema yê dewlemend ev tişt dît, rabû girya. -Yê avjenî jêre got: çiqasî siûda te heye;çawa gustîl têkeve nîva fincanê ?!.

-Yê dewlemend got: Xwedê min bistirîne ji îro û pêve, ez bawerim dew emendî û siûda min sînor jêre nema, ez ditirsim ku tengayek mezin bi ser min de bê .

Yê dewlemend hat mal, lê dil bitirse. Piştî sê rojan berê xwe da dîwana Mîr Zênidîn Mîrê Botan û fincan jêre pêşkêş û diyarî kir .

Mîr pir kêfa xwe bi wê fincanê anî û sipasîya dewlemendî kir . Ya dinî rojê, Mîr herdû wezîrên xwe û Beko EWAN,hersê ezimandin ser qeh wê . Qehwe kir fincanê da destê yekî, ewî ve - xwar. Dîsa fincan dagirt û da destê yê dî, wê çaxê dibê Beko EWAN kenya.

-Mîr go: çima tu dikenî ?.

-Go: Mîrê min; ewê ev fincan ji tere diyarî kir îye henekê xwe bi te kirye, ji ber ku destê fincana duwazdene, yan jî şeş nîv deste, evî merivî yek tenê ji tere anî ye, wê yek vexwe , yê dî li bendene wê lê binerin,ev eybeke mezine.

Mîr bahwerkir û şande dû yê bazirgan û jêre got: ez pênc fincana wek vê fincanê ji te dixwazim. Yê bazirgan got: Mîrê min, bawer bike , eger çend wek vê fincanê heba minê ji ter anîba.

-Mîr go: ez nizanim, divê tu pênce dî peyda bike, sê meha ezê yefşê bidim te, eger te nanîn mal û milk û qûnaxê te wê ji te bê standin .

Bazirganê bextreş berê xwe da welatê Çînê , çiqa gerya û pirsî wek wê fincanê peyda nekir, polî poşman vegeriya bajarê Cizîrê,dest vala hate cem Mîr .

Mîr rabû fermanek derêxist û milk û mal û qûnaxêd wî tevde têkevin bin destê dewletê û bi şima sor deryê wî mohr bikin û wî jî bêxin zindanê. (Bê sûnc û guneh salekê di zindanê de ma)

Sibehekê xwarna hebsiya anîn li ber danîn . segê(midîrê hebsê)ji tevda hat lingê xwe hilda û bi ser xwarna wî de mîzkir. Mervê wê zindanê hemû li halê wî giryan. Belê ew bi xwe pir kêfa wî hat û zanî ku ji vê tengayê bêtir nema çêdibe, piştî vê tengayê firehiye .

Ya dinî rojê şand dû jina xwe û jêre got : here mala filankesê dostê min,çend zêra jê bistîne û kilsê bikir û qûnaxê me wek berê sipî bik. Jinkê çû çend zêr anîn,kils kirî, çend karker anîn,qesr û qûnaxêd xwe sipî kirin .

Hayê Mîr giha vî tiştî. Rabû şand dû yê dewlemend ji zindanê û got: kê destûra te da ku tu qesr û qûnaxêd xwe sipî bike,piştî ku me reş kir bû . Yê dewlemend rabû tiştê ku pêre çêbû ji pêşî heya paşî ji Mîre got .

Wê çaxê Mîr rabû ew efû kir û birc û qûnaxê wî lê vegerand .

31 kurê serserî

Dibê yekî têr û dewlemend li bajarê Amedê hebû. Kurekî wî hebû, nezan û serserî bû, çiqasî şîret lê dikir bê fêde bû û badîhewa bû.

Yê dewlemend naskir ku kurê wî serimyan jê çênabe, û ev mal û zêr wê tevdî biderbide,wê bide serserîyên wek xwe. Bavê wî rabû qubek li ser xanîyên xwe çêkir û ew qub tijî zêr kir, û werîsek li ber beşt girêda, serê werîs gihande zêra, kir wek meşneqakê û kursîyek li bin danî bi awakî wisa ku rojekê kurê wî serê xwe têxe wî werîsî berî ku ruh jê here wê werîs bifilite wê ew bikeve erdê, ew zêr hemû wê bi serde bêne xwar. Mifta wî xanî da jina xwe,go; divê tu mifte nede kurik.

Piştî çend sala yê dewlemend mir. Kurik rabû ew zêr û milk û mal tevde li serseriya belavkir ,heya tu tişt li cem nema. Hevalên wî tevde bi malên wî bûn xwedî mal, ew ma belengaz.

Rojek ji rojên buharê, hevalên wî lê civiyan û gotin: emê piştî nîvro herin nêv bax û bistana seyrangehê, her yek ji me wê xwarinkê bîne. Kurik go: Xemnake .

Hevalên wî li pêşya wî çûn,ew jî rabû li bêrîkên xwe xebitî,dî ku du qirûş pêre ne. Rabû wî jî kezebek reş kirî û rêgirt ku bê cem wan , birê de destava wî hat, kezeba xwe liser kevire kî danî û çû serdestavê, berî ku rabe, teyrekî ji jor ve xwe berda ser kezeba wî û kezeb rev - and. Kurik ma heyirî, ka çawa wê destvala here.

Paşê rabû çû, berî ku bighêje cem wan,dî ku pêdikenin, ku çawa destvala hatiye .

Kurik got: Gelî hevala, bi Xwedê min kezebik reş anîbû, lê teyrekî hat û revand. Hemû bi gotina wî kenyan û gotin: Çawa wê teyr kezebê birevîne û bixwe ?!.

Kurik pir şermîsar bû. Wê çaxê mirina xwe xwest. Piştî vegeryan mal, kurik xwest xwe bikuje, miftê xaniyan hemû ji diya xwe standin û gote diya xwe here nav mala,dixwazim bihnekê ra kevim. Diya wî çû mala cîrana . Kurik rabû bi xaniya ket, deryê xaniya tevde vekir, deryê xaniyê ku bavê wî meşneqa wî têde çêkirye vekir, gelekî kenya û kêfa xwe anî û got: BiXwedê bavê min zanîbû wê rojek bê ezê xwe bişeniqînim.

Ewî berî mirna xwe ve meşneqe ji min re danî ye, hema rabû û serê xwe kir werîs û lingê xwe li kursîyê da, ruh şêrîne pir li ber xwe da, lê berî ku ruh jê here, werîs filitî û kurik ket erdê bê-hiş, ew zêr tevde biserde rijiyan...

Hişê wî hate serê wî çi binêre, ku barek zêr liser laşê wî ye!. Kurik rabû serxwe, ew zêr tevde di cîkî de hilanîn, diya wî hate mal,kurik rahişte du zêra û berî da sûkê ku tiştna ji xwe re bikire. Hevalêd wî hatin dorê kêfa xwe jêre anîn gotin: bira qey berê te hene ?!...

-Ewî got: Mala dewlemenda ji pera xalî na be , paşê gote wan; gelî hevala hûn sibe li cem min mazûmin. Rabû du pez kirîn. Ya dinî rojê xwarinek pir çêkir. Hevalên wî hatin, ew jî kete nav bajêr gelek feqîr û belengaz anîn ber dîwarê qesrê.

Piştî xwarin çêbû, xwarin danî berwan û got: Gelî hevala duh mi susretek dît,bavê minî rehmetî di saxbûna xwe de xanîyek tije hesnê pola kirbû, doh minew xanî vekir çi bibînim, ku mişka nîvê wî hesnê pola xwarne!.

Hevala go: Raste, xweziya mişka(girêza mişka) dema dikeve ser hesin, dibe wek penêr û dixwin.

Kurik rahişte darekî û kete nav wan, û got : Kurêd seha, wexta ku min got teyr kezeb xwar hûn tevde bi min kenyan, û we got;çawa wê teyr kezebê bixwe . Ji ber ku wê çaxê ez feqîr bûm, lê îro, dema perê min çêbûne min ji were got:mişka hesnê pola xwariye, hûn tevde dibên raste .

De rabin bi Xwedê we ji vê xwarinê nexwar.

Bera wan da û belengaz li wê xwarnê civyan û xwarin. Kurik nuh aqlê xwe nas kir, ku mervê bê mal tim derewîne, eger rast bêje, û merivê zengîn tim rastgoye eger çiqasî derewa bike.

Herwekî hatiye gotin :

Belengaz hemû kes neyarê wî ye
lê ew qet nizanî sebeb ma çiye
Ji dûrve kûçik qesdeya wî dikin
kirasê li bejnê ji hev pardikin
Belengazê rastgo çi bêje welew
hemû kes dibêjin ne waye derew
Lê zengîn eger go çiya çû çerê
wekî min gelek jê dikin bawerê.

---

32 xanîkê pîrê xweştire ji birca mîrê cizîrê...

Pîre jinek hebû, dinav mala mîrê cizîrê de bû, her diranekî wê tihamek dixwar, lê xanîkê wê tucarî ji bîr ne diçû, her dem bi - axîna xanîkê xwe bû.

Mîr digotê: Pîrê tu di birca belek deye û tu kêf xweşe, ma ew xanîkê rût wê çibike ji tere ?!....

Pîrê keser veda û got: Ax xaniyê min.

Mîr got: Pîrê fermo here xanîkê xwe şevkê têde bimîn û were.

Piştî ku pîrê da rê , mîr peyakî xwe bi dû de şand, jêre got; tê here xanîkê pîrê bibîne û tê vegere.

Peye bi dûde çû heya xanîkê wê, xanîkê teng bi kelpîça hatiye avakirin, pîrê avreşandîkir û merşê xwe raxist û li ser palda û got;(OF YAN,OF YAN, xanîkê pîrê xweştire ji birca mîrê cizîrê).

Peye vegerya,tiştên ku dît û bihîst, ji - mîre got. Mîr lê vegerand got; heqê pîrê - heye ji ber ku azadiya xwe di wî xanîkê xwe de distîne.

33 HER KEZÎ ZEREK, SIMBÊL SOREK LI BENDE YE !

Dibêjin Mîrê Hekarê êla xwe daye hev, da ku êrîşî êla Botan bike. Xortek, lawê pîrekê bû, bavê wî tune bû. Ewî jî karê xwe kir,ku here ser êla Botan . Diya wî jê pirsî û got: tu bi kûve here kurê min ?!.

-Xort lê vegerand û got: Mîrê me wê êrîşî êla Botan bike,û ez jî qîzekê ji qîzê Bota bînim.

-Diya wî got: Kurê min;"her kezî zerek, simbêl sorek li bende ye", keçê xelkê ne berdayîne .

Xort bi ya diya xwe nekir û çû .....

Piştî êrîşî êla Botan kirin, lê mixabin di şer de şikestin. Û êla Hekariya ji meydanê revyan . Ew xort,di destê yekî girs û bi qelaft û simbêl sor de hêsîr bû .

Dema ew xort danî erdê ku wî bi xincerê ser jêke. Xort di ser xwe re nerî, dît ku simbêlê wî sorin .

Axînek ji dilê wî hat û got: Ax yadê min bi a te nekir !.

-Mêrik jêre got; Kuro !,ma diya te çi ji tere gotiye ?.

-Xort got: Diya min got;kurê min neçe ji bo gumanên xwe, qîzê xelkê ne li çolane.."Her kezî

zerek, simbêl sorek li bende ye".
-Dema xort ev tişt got, mêrik xincer li ser stû yê wî rakir,û gotê: De rabe ser xwe,min te daye xatirê peyva diya te .

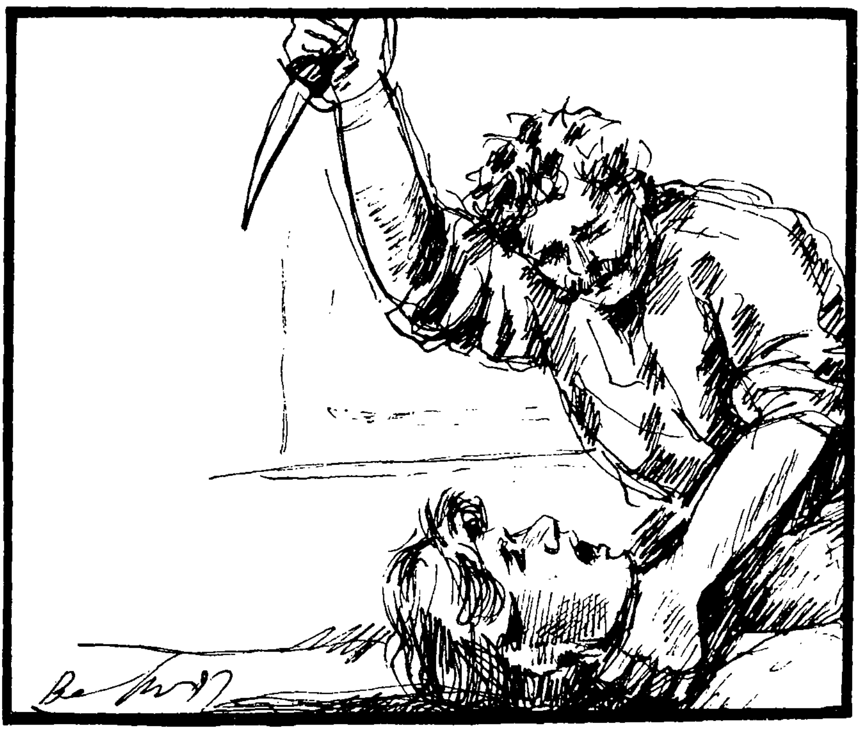

INSTITUT KURDE de PARIS
BIBLIOTHÈQUE

34 şoreşa şêx seîd

Di sala /1925/a de,dema şoreşa Şêx Seîd vêket, û şerê Turka kir, Fexrî kurê Şêx Xalid, şêxê Zîla ewî jî alîkarî bi şoreşê re kir, û bû endamek ji endamên wê. Lê mixabin piştî ku şoreş şikest, Şêx Seîd û hevalên xwe hatin girtin û Fexrî jî bi wan re bû .

Şêx Xalid bihîst ku kurê wî jî hatiye girtin ,hate Diyarbekir mala zabitekî,berê hevdû nasdikirin. Yê zabit gelek qîmet da Şêx Xalid û jêre got: te xêre şêxê min ?.

-Şêx Xalid got: ezbenî kurê min Fexrî bi Şêx Seîd û hevalên wî re hatiye girtin,eger tu karibe hawakî jêre bike, ez qenciya te ji bîr nakim.

-Zabit got: çi tiştên ji min bê, ji bo xatirê te ezê bikim , de sibehê ezê herim Enqera û bi Kemal Paşa re rûnêm, belkî ez efwa wî bînim. (Ya dinî rojê zabit bi rêket û berê xwe da Enqera). Zabit rûbarî Kemal Paşa ket û qiseta Fexrî jêre got: Ey serdarê bilind, Şêxê Zîla nebneyarê meye û dûrî topraxa Şêx Seîd de, hinka bi kurê wî hilda ku ew jî bi şoreşê re bû, û divê em her kesî nekin neyarê xwe .

-Kemal Paşa got: Daxwaza te çiye ?.
-Zabit lê vegerand û got: Min divê tu wî berde.
-Kemal Paşa got: Xemnake, ezê aneha reşbelekekê bidim te, tê bide hakimê(Istiqlalê), dema ku Fexrî mehkeme bike û jê bipirse tu çi kese ?, bela Fexrî bêje ez Turkim, û bela here mala xwe û ne virde û ne wirde .
-Yê Zabit bikêf reşbeleka Kemal Paşa anî û da hakim û hate mal. Mizgînî da Şêx Xalid go:Mi efwa Fexrî anî.

Roja mehkemê,ku hakim jê bipirse bê tu çi kese ?,bela bê ez Turkim,û bi tere bê malê .

Ya dinî rojê Şêx Xalid hate dergehê zindanê û kurê xwe xwest û jêre got: kurê min dema tu anîn mehkemê û ji te bipirsin,bêje ez Turkim , tê bê berdan .
-Fexrî got: Bavo xemnake, ezê bêjim !.

Piştî çend roja Fexrî anîn mehkemê. Hakim jê re got: Tu çi kese ?.
-Fexrî got: Ez Kurdim .

Hakim li reşbeleka Kemal nerî û li wî nerî û dîsa lê vegerand;(Oxlim)tu çi kese ?.
-Fexrî go: Zimanê xwe bi xwe bigir, ez Kurdim, ma negunehe û şerme ew diya min ya paqij û temîz, ku ez vî gunehê giran têxim stê wê,ku ez bêjim ez Turkim, manaxwe ez bêjîme, ku diya min

ji Turka ez anîme, û wa ez bixwe darsêpîyê di bînim û sed merheba bi mirina mêranî .

Ew jî birin û şeniqandin .

Madam boẍ û beranê weke Fexrî di nav miletê Kurd de hene, Kurd tucarî namrin .

---

35 belengaz û du rêwî

Dibê yekî belengaz hebû, kerekî wî baş reh-wan hebû, ji xwer pê kardikir û rizqê zarokên xwe pê dida hev.

Rojekê li kerê xwe siware û ji gundê xwe di-re gundekî din, rastî du peyan hat, û derbasbû.
-Yekî ji wan got: Ax,xwezî ev ker yê mi ba .
-Yê dî lê vegerand û got: Ma tu dixwaze , em kerê wî jê bistînin ?.
-Hevalê wî got: erê Willeh .
-Go biner: ezê aniha bankimê, wê bisekine, ezê herim cem û ezê bi serê ker bigrim û bêjim;ev ker kerê mine . Ewê bêje na kerê mine,emê bi-hev re bikin qerebalix̣,tê bighê me, ezê bêjim; Filan liser bextê tebe, ev ker ne yê mine ?,tê bêje belê; liser bextê mi û bavê mi ev ker ke-rê teye, bi vî awayî emê ker jê bistînin .

Mêrik banê kirê,go:Bira,bi Xwedêke bisekin, îşkî min li cem te heye. Rebenê belengaz sekinî.

Mêrik,giha cem û bi serê ker girt û got; ev ker kerê mine. Yek ji wî,yek ji ê belengaz , hevalê wî giha cem wan. Hevalê wî jêre got:Fil-ankes, liser bextê tebe ev ne kerê mine ?.
-Hevalê wî lê vegerand û got: belê,liser bextê

min û bavê min be, ev ker yê teye .

Bi vî awayî kerê belengaz jê standin .

Wek dused mitrî bidûr ketin. Xwedyê ker ban yê ewilî kir û got: law ez feqîrim, ji bo Xwedê hûnê kerkê min bidin min, zarokên min birçînin. Bi Xwedê, heya bextê te ev bext be û şahidê te jî hevalê te be, ker ji wer pirin.

Rabûn herdû kenyan û kerê wî lê vegerandin.

---

36 xortek û keça keye

Dibê xortek dilê wî di keçek keye hebû.Rojekê ji diya xwere got: Divê tu here keça keye ji min re bixwaze.

Diya wî go: Kurê min, keça keye ji mere nabe ,em merivin belengazin û keça keye delaliye, ka ezê keça apê te ji tere bînim, wek meye,em çi bixwin, ewê bixwe, lê keça keye divê tim xwarna xweş bixwe û tu karî nake, ji mere nabe .

Kurik ji ya xwe daneket û çûn keça keye xwestin. Keça keye serê sibehê wê rahije kil û mirêkê wê çavê xwe kil bike û porê xwe şeh bike .

Xort radibe hundir rêjdike,rok-dudo -sisê,.. Diya wî got; te em dinav gunde hetikandin, tu hundir rêjdike û qehwê jêre çêdike. Sibe ezê bêm û melkesê ji destê te bigrim û ezê bêjim , ezê hundir rêjkim, û tu bêje na dayê ezê rêjkim ,belkî pozê wê bişewite û rabe hundir rêjke.

Bû sibe, diya wî hat melkes ji dest girt û got: kurê min e'ybe, ezê ji dêvla te rêjkim .Bû qerebalixa wan. Keçik xeyidî û got:Bes we em gêjkirin,rojekê tu rêşk û rojekê diya te rêjke.

Diya wî rahişt melkesê hundir rêjdike û di - bere nuhurand û got:

Rabûm bilez û bezo,
Mi tê-da mal û rezo,
Sifka malê cardî ezo .

37 EQILÊ XWE JI KÛÇKÊ XWE NASKIR

Yekî kurd li Elemanya hebû,pir dewlemend bû, xwedî dikan û kemyon û teksî bû.

Hinek xortên kurda ,dema diçûn Elmanya,diçûn cem û jêre digotin: emê karê te bikin. Qîma xwe netanî û bera wan dida, hinin xerîb tanîn ji bo karê xwe .

Kûçikekî wî hebû, serê sibehê selik dikir stûwê wî û pelek qaẍez dixist selkê,ka çiqa nan dixwaze . Rojekê kûçik nan anî, ewî nan hejmart dî ku nanek kême, roja dî wilo, roja dî wilo,.... Rokê qere-qere bi dû kûçikê xwe ket , ka çi dike ji vî nanî ?!..

Kûçik dema ji firnê derket û selka nên di - stûwê wî deye, kûçik rêke dî girt û meşiya,mêrik jî bi dû deye,bi dû de dimeşe,..dûr-nêzîk, dît ku kûçkê wî kete çalekê, piştî ji çalê der ket berê xwe da mal. Mêrik berê xwe da çalê , dî ku kûçikekî pîr û nigşikestî di wê çalê deye û nanek li bere. Wê çaxê naskir ku hero nankî dide wî kûçkî.

Mêrik rabû bixwe ket, wey lime, ma ez wek vî kûçkî jî nayêm, biner bê çawa nanê min dide vî kûçikê pîr û birçî,ji ber ku ji milletê wî ye. Ji wê rojê pêve bera wan xerîba tevda da û kurd anîn cem xwe û şûẍilandin .

38 Cemîlê Seyda

Cemîlê Seyda şoreşgerkî binav û deng bû,dibê şevekê ew û çend hevalên xwe liser çiyakî bûn , dinya zivistane,berf li erdê ye, Cemîl ji hevalên xwe re got: Ez ji serma qefilîm, eger hûn bihêlin ezê herim vî gundê li qurtara çiyê, xwe germ bikim. Hevala destûra wî dan .

Cemîl daket xwar hate wî gundî,dinya şeve , berfê girtiye ber derya. Cemîl got;Ma ezê vê şevê kê ji xew rakim, ya qenc ewe ez herim mizgeftê. Berî da mizgeftê, derî vekir dî ku çira kê hûr li mizgeftê vêketiye û darbestek têdey , yekî mirî lisere û mitêlek bi ser dakiriye.

Cemîl xwe li tenişta wî mirî ramidand û mitêl biser serê xwe dakir û got;bira tu li cê xwe û ez li cê xwe. Cemîl kete xew.

Berbanga sibehê melayê gund hate mizgeftê û bangda, derê mizgeftê vekir, Cemîl ji xew çeng bû,û go: Seyda ma bûye sıbeh ?..

-Seyda go gurm û li erdê bêhiş ket.

Gundî hatin mizgeftê, dîn ku mele li erdê ye û Cemîl diser wî re şipyaye, av anîn liser riwê mele kirin, mele bihiş xwe ve hat û rabû reviya û got: Gidyano, mirî hate min, Mele ji wê rojê de dîn bû .

39 Roviyê Se'do

Se'do li gundê Gurig cotkarî bû, her sibeh diçû cot. Roviyek hogirî wî bibû, dema taştya Se'do dihat,rovî dihat hember wî rûdinişt.

Piştî ku taştiya xwe dixwar,xwarina mayî liber rovî datanî, rovî jî dixwar û diçû ser sedê meẍeldihat.

Wextê ku Se'do cotê xwe berdida,nîr û e'bûrê xwe tevde liser erd dihiştin.

Sibehekê Se'do hate cot, dî ku roviyê wî dûrî wî diçe.., dilê wî xerabû,.. Go;ev çi bela roviye îro ?.. ku dûrî min diçe, û li min dinêre ?!.

Se'do, piştî ku cotê xwe girêda,dî ku qayîş û paşqayîş herdû hatine xwarin .

Se'do nuh naskir, ku rovî herdû xwarine .

Se'do go: Mîrat mi zanîbû ku vê sibihê qûn şile, yeqîn te qayîş û paşqayîş herdû xwarine.

Divê meriv tu carî nebe hevalê xayîna .

INSTITUT KURDE DE PARIS
BIBLIOTHEQUE

40 E'loka mele

Rojek ji rojê zivistanê dinya barane,Mele ji jina xwe re got: De rabe vê E'loka me serjêke û ji mere bike şîv, ji ber ku dunya barane, tu mêvan nayên .

Jinik rabû e'lok serjêkir û birincek taze di ber de çêkir. Êvarê berroj-ave rahişte mesefê ku li ber mele deyne, ji nişka ve,mêvanekî wan hat, go: êvara we bixêr .

Jinkê rabû, hema merkeb hilda û şîv kir bin merkebê, belê yê mêvan dît û bêhna birinc û goştê e'lokê kete pêvla wî, mêvan rûnişt .

Mele ji jina xwere got: ka te çi şîv çêkir ye ?. Jinkê got: mi tuştek çênekirye .

Jinik rabû tasek dew û nanek li ber mêvanê xwe danî. Mêvan parîk-dudo xwarin û destê xwe ji xwarinê kişand, û go:Xwedê zêde bike.

Wê şevê şevbihêrka xwe kirin. Cê mêvan nêzîka merkebê danîn û cihê xwe li hêla din danîn. Piştî mele û jina xwe ketin xew, yê mêvan hêdî bi çarpiya hat merkeb hilda û kete ser goştê e'lokê û birincê têr xwar, paşê çaroxa mele liser birinca mayî danî û hat ser cihê xwe û ramidand û kuxya .

-Mele şiyar bû; go: mêvanê delal tu hê şiyare?.
-Yê mêvan go: Belê. Herdû qasekê bi hevre mij ûl bûn. Mele ji mêvan pirsî: Navê te çiye?.
-Go: Navê min Osmane . Mêvan ji mele pirsî: Go seyda emrê te çiqa çêbûye ?.
-Mele go: Nêzîka çil salî .
-Mele ji mêvan pirsî: ka emrê te bûye çi ?.
-Mêvan got: ez bi xwe nizanim,lê diya mi rehma Xwedê li miryê te be û lê be;tim ji min re digot: sala ku Osman paşa,êrîşî keleha E'lo begê kir û E'lo beg jê derxist û çarox beg li şûnê danî wê çaxê ez bi çarpiya diçûm .
-Mele fikirî,go:bi Qurana mi xwendiye mi ev tarîx di kitêbê de nediye .
-Mêvan got:Seyda sibehê qenc li kitêbê biner tê wê tarîxê bibîne .

Serê sibehê zû,yê mêvan rabû û riya xwe girt ,mele rabû li mêjkir û rûnişt û ji jina xwe re got: ka wê mîrat şîvê werîn ez ji nêza ketim.

Jinkê berê xwe da merkebê, merkeb hilda,çibibîne,ku sê parê goşt hatiye xwarin û nivê mesefa birincê û çaroxa mele li ser birincê hatiye danîn. Hema jinik rabû û rahişte mesefê tev li çaroxê li ber mele danî û got; de bixwe xwelî sero, ma ne bêbavo ji tere ta bi derzîyê vekir, ma te fêm nedikir, ma wê melê reben çi bêje ?.

Rabû nanek bi tisî pûrisand û derket .

41 Bedir-Xan Beg

Bedir-Xan beg qehremanekî kurd bû,xwediyê birca belek bû. Li bajarê Cizîrê,xwediyê xezîne û gencên zêra bû .

Her ji sê meha, çend karker tanîn û ew xezînê zêra derman dikirin û bi bêra lihev didan, ji bo ku zingar negrin .

Dibê rojekê,çend karker anîn ku zêra derman bikin, leşker şeropanin(bi rêzin) ji cem xiznê heya textê Bedir-Xan beg .

Yekî ji karkera got: ji xêra Xwedê re , Bedir-Xan beg destûra min bida ku min bêrek di van zêra de dakira û ji xwe re bibira. (Leşker tev kenyan,heya gihandin Bedir-Xan beg.)

Bedir-Xan beg got: Jêre bêjin,mi destûra wî da,û bêrekê tê dake û ji xwere bibe .

Yê karker ji kêfa re,bêr zîzikand û bêrek li zêra xist tunabê bêr bermeqlûb girtibû ,ji zêrekî pêve ne ket ser pişta bêrê. Bû tiq-tiqa leşkera pêkenyan, heya giha Bedir - Xan beg. Bedir-Xan beg pir kenya û got: Ku Xwedê nede yekî, ma wê Bedir-Xan beg çibke!.

42 kirasê mele

Bû serê rojyê, herroj gundî li dor mele dicivin û mele(we'za)dike,dibêje yê kirasekî bide yekî belengaz, roja qiyametê wê Xwedê deh kirasa ji buhiştê bidêyê.

Dibê mele,kirasekî nuh ji xwer dirûtiye û daye keça xwe ku êvara(eydê) lixweke.

Keça wî jî tim dibhîst ku bavê wê wilo dibêje.

Rojekê, yekî belengaz hat devê derî, keça wî dî ku kirasekî zîvarî lêye . Dilê keça mele pir pê şewitî, rabû kirasê bavê xwe dayê.

Bû êvara eydê, mele rabû laşê xwe şuşt û ji keça xwere got: Keça min, ka kirasê min bide min ku ez lixwekim.

Keça wî got: Willeh bavo mi kirasê te da yekî belengaz ji bo ku Xwedê ji kincê buhiştê bidete.

Mele qeherî û got: Hey keça kûçka, mi ji kirasê xelkêre digot, ne ji kirasê xwe re ! .

43 Tehsîldarê Kera

Dibê di wextekê de,dewleta Osmanlî bêşa kera distand. Tehsîldar gund bi gund digerya, bêş distand. Rojekê hat gundekî Omerya û hewş bi hewş gerya, hat hewşekê nerî tu ker lê tunene.

Yeqîn xwediyê hewşê lingê kerê xwe girêdabû, û anîbû hundir û mitêl biserde-kirbû.

Yê tehsîldar dî ku cîk li hundir hatiye danîn, ji xwedyê malê pirsî; ew kîye dinav ciyan deye ?.

-Mêrik go: bavê mine nexweşe.

-Yê tehsîldar hat ber serê wî,û hêla lihêfê hilda û got: Apo tu çawayî ?.

Serê ker jê xuyabû. Tehsîldar vegeriya ser mêrik û got: çima te wilo kir ?!.

-Xwediyê malê got: ya efendim,bi Xwedê ez meriv kî feqîrim,nikarim xerc û bêşa kerê xwe bidim , ji bo wilo mi kerê xwe kir nav nivîna,lê Xwedê ez nesitirandim .

Yê tehsîldar jêr got: başe, madam ev ker bû bavê te û bû apê min, mi e'fû kir .

---

44 şêx zengî

Dibê carekê du derwêş hebûn, bi herdûwa kerek bû, geh ew lê siwar dibû,geh ê dî. Û li dunyayê digeryan derwêşî dikirin .

Rojekê liser duriyan(du-sê rê dighên serhev) kerê wan serê xwe danî û mir .

Herdû man heyirî ku bê ker man, yekî ji hevalê xwere got: ka emê li vir gorekê bikolin û kerê xwe têd-veşêrin û emê bêjin ev gora şêx Zengîye, emê qobekê ser çêbikin û çadirek xwe vegrin û denek av bînin û emê bêjin: çi tawî, çi bawî bên ser vê gorê wê rehet bibe, ji ber ku welîyekî mezin bû.

Dibê rabûn weke gotin, qobek biser avakirin û denek av anîn, bû ziyaret-geha tawî û bawî û nexweşa. Wê çaxê bawerîk wilo hebû, xelkê ji dûr û nêzîk nexweşên xwe tanîn ser wê ziyaretê, û pere didan wan .

Ji heftê heta heftê carê yek ji wan pere distand. Dilê yekî li hevalê wî xerabû, ku ji peran didize. Rabû jêre got: çima heftiya min pere pirrin û ya te hindikin ?!..

Hevalê wî jêre got: bira ma qey dilê te limin xeradibe ?. Go;belê, dixwazim tu ji min re sûnd bixwe .

Hevalê wî rabû serxwe û jêre got;hema bigora Şêx Zengî ez tu pera venaşêrim .

Hevalê wî jêre got: kuro, ma tu ser min jî bilîze, gora Şêx Zengî, gora kerê meye !.

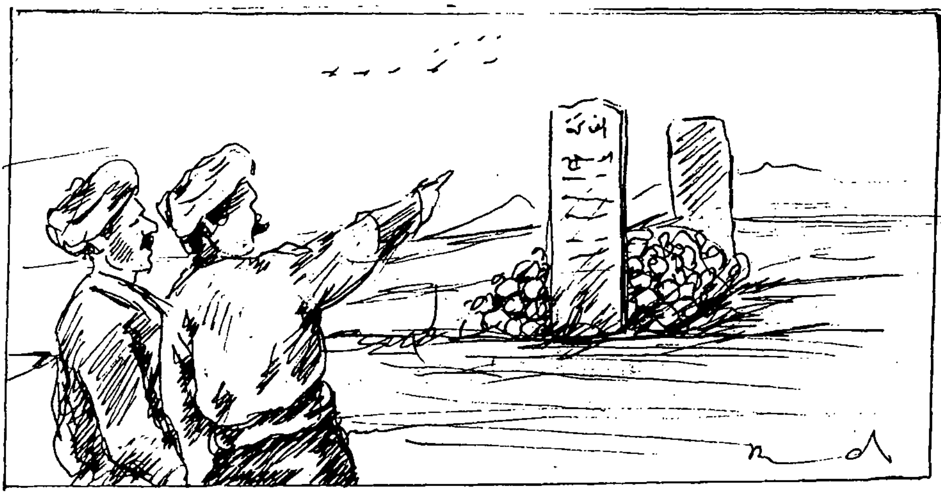

45 fitwa mele

Dibê yekî Berazî serê sibehê rahişt kulingê xwe û hat cem mele,go: Seyda ez dixwazim tu fitûkê bide mi. Û kulingê xwe liber mele li erdê dixe .

-Mele got: Ka çi mesela teye ?.

-Yê Berazî got: pezê min heye,û bûye wextê dew kilanê, meşka me tunebû,lê kûçikekî minî girs - hebû, mi rabû kûçik serjêkir û çermê wî kir meşk ,û em dew têde diklên, ma helale an herame ?!..
Û kulingê xwe li ser serê mele dihejîne .

Mele ma heyirî, bêje herame wê bi kulinga pêkeve, go; ezbenî helale!.

Mêrik rabû serxwe,go: Wey se'ata te xweş , naxwe,nîfişkê serê sibihê wê ji melayê mi rebê.

NAVEROK

-Pêşgotin....
-Cihê bav û bapîra 1
-Hoste necar 3
-Ji xeraba werê buhar nayê 5
-Şêrê zozana 7
-Bajarê Heskîfê 8
-Ferho kurê Ezêr axa 10
-Mîrê Hekarya 12
-Marê qut û gora sipî 15
-Bello 16
-Tehte-Beş 18
-Efûkirin xweşe bi mêranî 20
-Ecûrê tal 22
-Weynê jina 24
-Xurme 26
-Şebeşê Batê 28
-Goristan 30
-Kalê cotkarî 31
-Bedir-Xan Beg 32
-Elî Remo 35
-Temir Paşa 38

-Gur û Pez 39
-Îbo Beg 41
-Sultan 44
-Behwer bik yan behwer mek 47
-Hisên Axayê Zîlî 50
-Mîrê Milla 54
-Layê Bazirgan 56
-Êzingvan 58
-Cengebaz 59
-Piştî tengayê firehiye,
û piştî firehyê tengiye 60
-Kurê Serserî 63
-Xanfkê pîrê xweştire ji birca Mîrê
Cizîrê 67
-Her kezî zerek,simbêl sorek li bende
ye 68
-Şoreşa Şêx Seîd 70
-Belengaz û du rêwî 73
-Xortek û keça keye 75
-Eqilê xwe ji kûçkê xwe naskir 77
-Cemîlê Seyda 78
-Roviyê Sedo 79
-Eloka Mele 80
-Bedir-Xan beg 82
-Kirasê Mele 83

-Tehsîldarê Kera 84
-Şêx Zengî 85
-Fitwa Mele 87

+ + +

Berhemên Seydayê Tîrêj:

1- Dîwana-1- Xelat sal 1989 Swêd.

2- Dîwana-2- Zozan sal 1990 Şam.

INSTITUT KURDE de PARIS
- BIBLIOTHÈQUE -

JI WEŞANÊN KOVARA ZANÎN -1- SÛRÎ- QAMIŞLÎ

K.L
BR